

Till kommunfullmäktige i
Sala kommun

Revisionsberättelse för år 2017

Vi, av fullmäktige utsedda revisorer, har granskat den verksamhet som bedrivits i kommunstyrelse, nämnder och genom lekmannarevisor i Sala-Heby Energi AB, Sala-Heby Energi Elnät AB, Heby-Sala-Bioenergiutvecklings AB, Sala Silvergruva AB och Salabostäder AB.

Vi har utfört granskningsuppdrag i enlighet med kommunallagen, kommunens revisionsreglemente och god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge rimlig grund för bedömning och ansvarsprövning. Granskningen har haft den omfattning och inriktning samt gett det resultat som redovisas i bilagan "Revisorernas redogörelse för år 2017" och övriga till revisionsberättelsen fogade bilagor.

Utifrån genomförda granskningsinsatser bedömer vi sammantaget att kommunstyrelsen och nämnderna bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt sätt samt med tillräcklig intern kontroll.

Kommunen lever upp till kommunallagens krav på en ekonomi i balans då balanskravsresultatet uppgår till 46,8 mnkr.

Tre av fyra finansiella mål uppnås under 2017. Av de nio verksamhetsmålen uppnås tre under 2017, tre mål uppnås delvis, tre mål uppnås ej.

Vi bedömer de finansiella målen för 2017 som delvis uppfyllda.

Vi bedömer verksamhetsmålen för 2017 som delvis uppfyllda.

Vi bedömer vidare att årsredovisningen i allt väsentligt uppfyller kraven på rättvisande räkenskaper och är upprättad enligt god redovisningssed.

GA *[Signature]* BS AW AB

Vi tillstyrker att fullmäktige beviljar ledamöter i kommunstyrelsen och nämnder ansvarsfrihet för 2017 års verksamhet.

Sala 2018-04-06

Glenn Andersson

Jan Olsson

Elisabeth Nilsson

Per-Olof Palm

Allan Westin

Alexandra Britts
Alexandra Britts

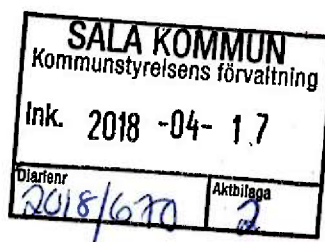

Bengt Åkesson

Revisorernas redogörelse för år 2017

De sakkunnigas rapporter för fördjupade granskningar

Granskningsrapporter och redogörelse från lekmannarevisorerna i

- Sala-Heby Energi AB
- Sala-Heby Energi Elnät AB
- Heby-Sala Bioenergiutvecklings AB
- Salabostäder AB
- Sala Silvergruva AB

Bilaga till
revisions-
berättelsen
för år 2017

Revisorernas redogörelse för år 2017

Från år 2000 har kommunallagens bestämmelser om revision förändrats med syfte att stärka revisionens roll. Revisorernas uppdrag är att årligen granska all den verksamhet som bedrivs inom nämnder och styrelser. Detta förändrade arbetssätt har påverkat revisionens inriktning genom att fler övergripande granskningar som berör alla nämnder har genomförts.

I kapitel 9 Revision 16 § stadgas att de sakkunnigas (PwC) granskningsrapporter skall bifogas revisionsberättelsen. I Sala kommun har detta lösts så att en sammanfattning av de sakkunnigas granskningsrapporter ingår i revisorernas redogörelse för året.

Rapporterna har löpande distribuerats till kommunstyrelsen, berörd nämnd och förvaltning samt kommunfullmäktiges presidium. En pärm innehållande samtliga genomförda granskningar under 2016 finns tillgänglig vid fullmäktiges sammanträde den 25 april 2016.

Sammanfattning av genomförda granskningar 2017

Granskning av årsredovisningen 2017

Vi bedömer att årsredovisningen huvudsakligen redogör för utfallet av verksamheten, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen.

Kommunen lever upp till kommunallagens krav på en ekonomi i balans. Från det redovisade resultatet om 65,0 mnkr har realisationsvinster om 18,2 mnkr dragits av och balanskravsresultatet uppgår således till 46,8 mnkr.

Förvaltningsberättelsen innehåller en uppföljning av de verksamhets- och finansiella mål som fullmäktige har angivit i 2017 års budget. Tre av fyra finansiella mål uppnås under 2017. Av de nio verksamhetsmålen uppnås tre under 2017, tre mål uppnås delvis, tre mål uppnås ej.

Vad gäller de mål som inte anses uppfyllda redovisas det i årsredovisningen förslag på åtgärder som kommer att vidtas för att kommunen ska arbeta vidare för uppnå målen.

Vi bedömer den finansiella måluppfyllelsen för 2017 vara delvis uppfylld.

Vi bedömer verksamhetsmålen uppfyllelse för 2017 vara delvis uppfylld.

Vi bedömer vidare att årsredovisningen i allt väsentligt uppfyller kraven

2017-04-20

på rättvisande räkenskaper och är upprättad enligt god redovisningssed.

Delårsrapport 2017

PwC har på uppdrag av kommunens förtroendevalda revisorer översiktligt granskat kommunens delårsrapport för perioden 2017-01-01 – 2017-08-31. Uppdraget ingår som en obligatorisk del av revisionsplanen för år 2017.

Syftet med den översiktliga granskningen är att ge kommunens revisorer ett underlag för sin bedömning av om delårsrapporten är upprättad i enlighet med lagens krav och god redovisningssed samt om resultatet är förenligt med de mål som kommunfullmäktige fastställt. Revisorernas uttalande avges i den bedömning som de avlämnar till kommunfullmäktige i samband med att delårsrapporten behandlas.

Resultatet för perioden är 95,1 mkr (91,8 mkr), vilket är 3,3 mkr högre än motsvarande period föregående år.

Prognosen för helåret pekar mot ett resultat om 55,2 mkr vilket är ca 29,3 mkr högre än budget för 2017. Bedömningen i delårsrapporten är att balanskravet kommer att uppfyllas efter att årets realisationsvinster frånräknas resultatet i balanskravsutredningen.

Utifrån vår översiktliga granskning gör vi följande bedömning av kommunens delårsrapport:

- Vi bedömer att delårsrapporten i allt väsentligt är upprättad i enlighet med lagens krav och god redovisningssed i övrigt.
- Vi bedömer att måluppfyllelsen avseende de finansiella målen delvis är förenligt med de av fullmäktige fastställda målen i budget 2017.
- Vi bedömer att måluppfyllelsen avseende verksamheten delvis är förenliga med de av fullmäktige fastställda målen i budget 2017.
- Vi har inte i granskningen funnit någon beskrivning av vilka åtgärder kommunstyrelsen kommer att vidta för att förbättra måluppfyllelsen av verksamhetsmålen till årsskiftet.

Granskning av strategisk kompetensförsörjning

Revisorerna har i sin risk- och väsentlighetsbedömning beslutat att genomföra en granskning av kommunens arbete med framtida kompetensförsörjning utifrån följande revisionsfråga: *Bedriver kommunstyrelsen ett ändamålsenligt kompetensförsörjningsarbete för att säkra behov av personal och kompetens.*

Efter genomförd granskning är den sammanfattade bedömningen att kommunstyrelsen inte helt bedriver ett ändamålsenligt kompetensförsörjningsarbete för att säkra behov av personal och kompetens. Den sammanfattade bedömningen grundar sig på de individuella bedömningarna för nedanstående kontrollmål.

- **Framtida personal- och kompetensförsörjningsbehov är tydligt**

Delvis uppfyllt. Det finns en tydlighet av framtida personal och kompetensförsörjningsbehov inom de egna verksamheterna och det finns en viss kommunövergripande uppfattning om situationen och behoven. Det finns även en medvetenhet om att det finns utmaningar framöver gällande kompetens- och personalbehov. Det pågår ett arbete med att ta fram och dokumentera kompetensbehov i en plan, både kommunövergripande och inom skolan vilket vi bedömer positivt.

- **Tydligt ansvar och en organisation finns för att hantera;**

- framtida kompetens- och personalförsörjning
- kompetensutveckling av befintlig personal
- framtida chefsförsörjning

Uppfyllt. Det är klart i organisationen var framtida kompetens- och personalförsörjning, kompetensutveckling av befintlig personal samt framtida chefsförsörjning hanteras. Dock finns en efterfrågan av att utöka stödet inom personalkontoret för att anpassas till verksamheternas behov.

- **Stödet till chefer är säkerställt för att hantera;**

- framtida kompetens- och personalförsörjning
- kompetensutveckling av befintlig personal
- framtida chefsförsörjning

Delvis uppfyllt. Cheferna har stöd i att hantera kompetens- och personalförsörjning både i form av statistik och i viss mån även i rekryteringsprocessen av HR-specialister. Chefer och övriga medarbetare har tillgång till anpassade utbildningar för kompetensutveckling.

- **Avrapportering till kommunstyrelsen sker av effekter av vidtagna åtgärder**

Delvis uppfyllt. Vi bedömer att den löpande rapporteringen avseende kompetens- och personalförsörjningen i huvudsak sker till arbetsgivarutskottet. Vi bedömer att styrelsen som helhet bör få återkommande rapporter rörande kompetensförsörjningen för att kunna leda och samordna personalpolitiken. I övrigt redovisas endast arbetet till kommunstyrelsen muntligt i samband med delår- och årsbokslut.

Granskning av intern kontroll i hantering av bisysslor

Syftet med granskningen har varit att säkerställa att kommunstyrelsen och vård- och omsorgsnämnden har en tillräcklig kontroll över de anställdas bisysslor.

Efter genomförd granskning är den sammanfattade bedömningen att den interna kontrollen avseende hanteringen av anställdas bisysslor delvis är tillräcklig. Vår bedömning grundar sig på följande iakttagelser:

- **Det finns ett ändamålsenligt regelverk rörande anställdas eventuella bisysslor.**

Utifrån genomförd granskning gör vi bedömningen att kontrollmålet är *uppfyllt*. Det finns en framtagen policy, riktlinje samt checklista för bedömning av bisysslor avseende bisysslor. Det finns även en blankett för anmälan av bisyssla. Anställd som inte har bisyssla anmäler inte att bisyssla inte finns. Det finns en vidaredelegationsordning där ansvaret för att pröva bisyssla framgår. Dock saknas dokumenterade rutiner för den praktiska hanteringen för anmälan om bisyssla.

- **Det finns ändamålsenliga system och rutiner för att följa upp anställdas bisysslor.**

Utifrån genomförd granskning gör vi bedömningen att kontrollmålet är *delvis uppfyllt*. Vid genomförda intervjuer framkom att bisysslor inte anmäls fullt ut och det finns en osäkerhet på hur känd rutinen för hanteringen av bisyssla är bland cheferna. Vi har även noterat att bisysslor hanteras olika i organisationen. Det är tydligt i organisationen vem som har rätt att pröva bisyssla dock förekommer ingen second opinion i bedömningen av eventuella bisysslor. En bisyssla som har godkänts av en chef skulle potentiellt kunna uppfattas som olämplig utifrån en annan chefs ansvarsområde. Vi har noterat att det inte görs någon sammanställning av de anställdas bisysslor på kommunen och därmed finns det inte någon som har en överblick av hur många eller vilka bisysslor som finns. Rutinen avseende förvaring av blanketterna för anmälan om bisyssla efterlevs inte.

- **Regelverket för anställdas bisysslor efterlevs.**

Utifrån genomförd granskning gör vi bedömningen att kontrollmålet är *ej uppfyllt*. Enligt registeranalysen som genomförts har 34 av de 192 anställda i urvalet tillsammans 44 engagemang. Tre bisysslor har anmälts genom blanketten för anmälan av bisyssla, dvs. 7 procent. Tre blanketter för anmälan om bisyssla har erhållits av kommunen. Efter avstämning bedöms samtliga tre helt överensstämmande med registrerat engagemang enligt InfoTorg. Det förekommer inga utbetalningar till företag där anställd har engagemang och som skulle kunna bedömas som förtroendeskadliga.

- **Det sker regelbundna genomgångar med de anställda rörande regelverket avseende bisysslor.**

Utifrån genomförd granskning gör vi bedömningen att kontrollmålet är *ej uppfyllt*. Det finns ingen rutin i att ha regelbundna genomgångar rörande regelverket för de anställda.

Granskning av upphandlingsverksamheten

Från och med årsskiftet 2016/2017 har ny lagstiftning inom upphandlingsområdet börjat gälla. En hel del nyheter inom området har presenterats. Kommunens revisorer har bl.a. mot denna bakgrund givit PwC i uppdrag att granska kommunens upphandlings verksamhet. Granskningen har följande övergripande revisionsfråga: *Har Sala kommun en ända-*

målsenlig process för upphandling?

Vår sammanfattade bedömning är att Sala kommun inte har en ändamålsenlig process för upphandling. Vi gör denna bedömning mot vad som angivits under kontrollmålen nedan. Vi vill särskilt peka på avsaknaden av uppföljning och utvärdering och ej uppdaterade styrande dokument som tungt vägande skäl till vår bedömning. Även avsaknad av åtgärder för anpassning till ny lagstiftning har spelat in i vår bedömning

Bedömningarna av kontrollmålen ligger till grund för svaret på revisionsfrågan enligt följande:

- **Bedriver Sala kommun sin upphandlings verksamhet med en tydlig ansvarsfördelning?**

Det är vår uppfattning att kontrollmålet delvis är uppfyllt. Ansvars- och roll fördelningen kan vara tydligare och mer specificerat i både policy och riktlinjer. Hänvisning till var det specifika utpekandet återfinns bör också finnas med i dokumenten.

- **Vilka system och rutiner för upphandling finns?**

Vår bedömning är att kontrollmålet är delvist uppfyllt då rutinbeskrivningarna bör vara mer omfattande och kompletteras med lämpliga anvisningar

- **Är de styrande dokumenten för upphandling fullt uppdaterade?**

Vi gör bedömningen att kontrollmålet ej är uppfyllt mot bakgrund av nedan i rapporten redovisade brister.

- **Är de styrande dokumenten för upphandling utformade på ett tillfredställande och ändamålsenligt sätt?**

Vår bedömning är att kontrollmålet är uppfyllt. De styrande dokumenten är utformade på ett tillfredställande och ändamålsenligt sätt. Uppdelningen i ett policydokument och ett dokument med riktlinjer ser vi som förtjänstfullt.

- **I vilken utsträckning sker uppföljning och utvärdering av resultat från upphandlingsverksamheten?**

Det är vår bedömning att kontrollmålet inte är uppfyllt. Detta baserar vi på avsaknad av uppföljning och utvärdering och en inte komplett avtalsdatabas. En komplett databas torde vara en av grundförutsättningarna för en ändamålsenlig uppföljning och utvärdering. Uppföljning av ramavtalens löptid och planering av upphandling av nya ramavtal som skall ersätta de utgångna avtalen är essentiella delar i en upphandlingsverksamhet.

Det är vår rekommendation att upphandlingsprocessen tillförs resurser så att både styrande dokument såväl som avtalsdatabasen uppdateras respektive färdigställs. Det är även vår rekommendation att resurser tillsätts

för uppföljning och utvärdering av resultat såväl som uppföljning av ingångna avtal. Vidare ansvar och roller i upphandlingsprocessen bör tydliggöras i de styrande dokumenten. Klara och tydliga anvisningar är till stor hjälp inte bara ur ett upphandlingsperspektiv utan även ur ett beredskapsperspektiv. När en medarbetare rör på sig av olika anledningar kan tydliga riktlinjer och rutinbeskrivningar underlätta för den medarbetare som skall ersätta den som rört på sig. En anpassning till ny lagstiftning på området bör även vara en högprioriterad åtgärd.

Långsiktig ekonomisk planering

En granskning av Sala kommuns långsiktiga ekonomiska planering har genomförts.

Efter genomförd granskning gör vi bedömningen att kommunstyrelsen inte i alla delar säkerställer en ändamålsenlig långsiktig ekonomisk planering i kommunen. Bedömningen baseras på ett antal identifierade brister:

- Det saknas tydliga målnivåer för den långsiktiga ekonomiska planeringen i kommunen.
- Den ekonomiska flerårsplaneringen bygger till viss del på väl underbyggda ekonomiska analyser och framtidsbedömningar. Vi noterar dock att investeringsplaneringen behöver utvecklas.

Mot bakgrund av noterade brister rekommenderar vi kommunstyrelsen och berörda nämnder att:

- Säkerställa en ökad långsiktighet och detaljeringsgrad inklusive likviditetseffekter i investeringsplanerna samt säkerställa att en realistisk underhållsplan tas fram för att ge förutsättningar för en god långsiktig ekonomisk planering.
- Se över den finansiella målsättningen samt hur kommunen på lång sikt ska nå ett ekonomiskt resultat som är förenligt med god ekonomisk hushållning.

Uppföljande granskning av intern kontroll vid Ösby naturbruksgymnasium

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Sala kommun genomfört en uppföljande granskning av intern kontroll vid Ösby Naturbruksgymnasium.

År 2014 genomförde revisorerna i Sala kommun en granskning av intern kontroll vid Ösby Naturbruksgymnasium (Ösby). Granskningen visade på vissa brister och den sammanfattande bedömningen var att det fanns utrymme för förbättringar av den interna kontrollen.

Utifrån en bedömning av risk och väsentlighet har Sala kommuns revisorer i 2017 års revisionsplan beslutat att genomföra en uppföljande granskning inom området.

2017-04-20

Revisionsfrågan som besvaras är: *Vilka åtgärder har vidtagits med anledning av de rekommendationer som lämnades?*

Vår sammanfattande bedömning är att tillräckliga åtgärder med anledning av tidigare lämnade rekommendationer inte vidtagits. Vi baserar vår bedömning på nedanstående iakttagelser:

- Det saknas fortfarande dokumenterade riktlinjer och rutiner inom de områden där den tidigare granskningen påvisat brister. Vi bedömer att riktlinjer och rutiner bör finnas skriftligt dokumenterade för att minska risken för fel eller personberoende. Vår rekommendation kvarstår därmed oförändrad. Kommunstyrelsen och skolnämnden bör verka för att riktlinjer och rutiner för inköp, registreringar i anläggningsregister, inventering och utrangeringar, försäljning samt lokala rutinbeskrivningar för APL införs och dokumenteras skriftligt.
- Vi noterar att det fortfarande finns brister i anläggningsregistret då samtliga tillgångar inte förts in i registret. Rutinen kring utrangeringar behöver stärkas eftersom det finns utrangerade tillgångar kvar i anläggningsregistret. Då ingen inventering av tillgångarna skett se senaste åren rekommenderar vi att detta sker. Inventering av tillgångar bör ske minst årligen.
- Vår stickprovskontroll visar att det är svårt att säkerställa att anläggningsregistret är komplett eftersom det saknas information om maskinerna och inventarierna som gör att de är spårbara. Vi rekommenderar att rutiner införs som gör tillgångarna spårbara i anläggningsregistret.
- Inga åtgärder har enligt de intervjuade vidtagits gällande översyn av försäkringsskydd sedan 2014. Enligt vår uppfattning bör riktlinjer och rutiner dokumenteras skriftligt när det gäller försäkringar som avser gymnasieskolans behov inklusive eventuella försäkringsbehov för externa besök av ovan nämnda slag.
- Inga ytterligare åtgärder har vidtagits för att stärka den interna kontrollen. Inga riktlinjer för inköp eller försäljning har tagits fram vilket vi bedömer bör finnas. Då skolan nyligen tilldelats en controller och driftledare rekryterats bedömer vi att förutsättningarna för en stärkt intern kontroll ökar.

Nämndträffar

I samband med ordinarie revisionsmöten har överläggningar med kommunstyrelsen, skolnämnd, vård- och omsorgsnämnd, bygg- och miljönämnd och kultur- och fritidsnämnd, vanligen representerade av ordförande, oppositionsledare och förvaltningsledning, skett.

Frågorna har utgått ifrån nämndens ansvarsutövande men också innehållit nämndspecifika frågor. Ett dokument med frågor har varit utsänt till nämnden/förvaltningen innan överläggningen. Därtill har ett antal aktuella frågor ställts utifrån måluppfyllelse avseende ekonomi och verksamhet. I samband med överläggningen har nämndernas representanter diskuterat och besvarat frågorna samt minnesanteckningar upprättats.

2017-04-20

Revisorernas arbetsformer

Vi har under året haft träffar med fullmäktiges presidium och kommunledningen. I samband med de olika granskningarna har vi ibland, vid redovisning och överläggningar om granskningsresultatet, sammanträffat med kommunstyrelsen, företrädare för nämnderna och förvaltningarna.

Vi har löpande tagit del av kommunfullmäktiges, kommunstyrelsens och nämndernas protokoll samt tillhörande handlingar.

De sakkunnigas rapporter från genomförda granskningar har fortlöpande sänts till kommunfullmäktiges presidium.

Samordnad revision

Sala kommun har genomfört samordnad revision med personunion mellan kommunens revisorer och lekmannarevisorerna i kommunens alla bolag. Enlig aktiebolagslagen (11 kap 6 §) ska lekmannarevisorn efter varje räkenskapsår lämna en granskningsrapport till bolagsstämman. Granskningsrapporterna från lekmannarevisorerna i kommunens bolag ska enligt kommunallagen (9 kap 16 §) fogas till revisionsberättelsen i kommunen.

De bolag som omfattas av den samordnade revisionen är:

Sala-Heby Energi AB
Sala-Heby Energi Elnät AB
Heby-Sala Bioenergiutvecklings AB
Salabostäder AB
Sala Silvergruva AB

Revisorernas förvaltning

PwC Kommunal Sektor har biträtt oss förtroendevalda revisorer i revisionsarbetet, såväl i planerings- som i genomförandefasen.

Kostnaderna för revisorernas förvaltning och verksamhet redovisas i kommunens årsredovisning.

Till revisionsberättelsen hör bilagorna:

De sakkunnigas rapporter i olika granskningar
Granskningsrapport från lekmannarevisor i Sala-Heby Energi AB
Granskningsrapport från lekmannarevisor i Sala-Heby Energi Elnät AB
Granskningsrapport från lekmannarevisor i Heby-Sala Bioenergiutvecklings AB
Granskningsrapport från lekmannarevisor i Salabostäder AB
Granskningsrapport från lekmannarevisor i Sala Silvergruva AB

SALA KOMMUN Kommunstyrelsens förvaltning	
Ink. 2018 -04- 17	
Diarienumr 2018/670	Aktbilaga 3

Granskning av årsredovisning 2017

Sala kommun

Anders Rabb
Auktoriserad revisor
Louise Pernhall

Mars 2018

Innehållsförteckning

1.	Sammanfattning.....	1
2.	Inledning.....	2
2.1.	Bakgrund	2
2.2.	Revisionsfråga och metod	2
2.3.	Revisionskriterier	4
3.	Granskningsresultat.....	5
3.1.	Verksamhetens utfall, finansiering och ekonomiska ställning	5
3.1.1.	Förvaltningsberättelse	5
3.1.1.1.	Översikt över utvecklingen av verksamheten.....	5
3.1.1.2.	Investeringsredovisning	6
3.1.1.3.	Driftredovisning.....	7
3.1.2.	Balanskrav	8
3.1.3.	God ekonomisk hushållning.....	8
3.1.4.	Finansiella mål	9
3.1.4.1.	Mål för verksamheten	9
3.1.5.	Nämndernas redovisning av sitt uppdrag	10
3.2.	Rättvisande räkenskaper	10
3.2.1.	Resultaträkning.....	10
3.2.2.	Balansräkning	11
3.2.3.	Kassaflödesanalys	11
3.2.4.	Sammanställd redovisning.....	12
3.2.5.	Tilläggsupplysningar	12

---

1. *Sammanfattning*

Vi bedömer att årsredovisningen huvudsakligen redogör för **utfallet av verksamheten, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen.**

Kommunen lever upp till kommunallagens krav på en ekonomi i balans (KL 8:5 a-b). Från det redovisade resultatet om 65 mnkr har realisationsvinster om 18,2 mnkr dragits av och balanskravsresultatet uppgår således till 46,8 mnkr.

Förvaltningsberättelsen innehåller en uppföljning av de verksamhets- och finansiella mål som fullmäktige har angivit i 2017 års budget. Tre av fyra finansiella mål uppnås under 2017. Av de nio verksamhetsmålen uppnås tre under 2017, tre mål uppnås delvis, tre mål uppnås ej.

Vad gäller de mål som inte anses uppfyllda redovisas det i årsredovisningen några förslag på åtgärder som kommer att vidtas för att kommunen ska arbeta vidare för uppnå målen.

Vi bedömer den finansiella måluppfyllelsen för 2017 delvis uppfylld.

Vi bedömer verksamhetsmålen uppfyllelse för 2017 delvis uppfylld.

Vi bedömer vidare att årsredovisningen i allt väsentligt uppfyller kraven på rättvisande räkenskaper och är upprättad enligt god redovisningssed.

2. Inledning

2.1. Bakgrund

I den kommunala redovisningslagen (KRL) regleras externredovisningen för kommuner och landsting. I lagen finns bestämmelser om årsredovisningen. Vidare regleras den kommunala redovisningen av uttalanden från Rådet för kommunal redovisning (RKR) och i tillämpliga delar av Redovisningsrådet och Bokföringsnämndens normering.

Revisionsobjekt är Kommunstyrelsen som enligt kommunallagen är ansvarig för årsredovisningens upprättande.

När det gäller nämndernas redovisning, skall den enligt kommunallagen utformas på det sätt som fullmäktige bestämmer.

2.2. Revisionsfråga och metod

Revisorerna har bl. a. till uppgift att pröva om räkenskaperna är rättvisande. Inom ramen för denna uppgift bedöms om årsredovisningen är upprättad i enlighet med lag om kommunal redovisning (kap 3 – 8). Vidare ska revisorerna enligt kommunallagen (9:9a) avge en skriftlig bedömning av om resultatet enligt årsredovisningen är förenligt med de mål fullmäktige beslutat om. Bedömningen ska biläggas årsbokslutet. Detta sker inom ramen för upprättandet av revisionsberättelsen.

Granskningen, som sker utifrån ett väsentlighets- och riskperspektiv, ska besvara följande revisionsfrågor:

- Lämnar årsredovisningen upplysning om verksamhetens utfall, verksamhetens finansiering och den ekonomiska ställningen? Med verksamhetens utfall avses utfallet i förhållande till fastställda mål och ekonomiska ramar.
- Har balanskravet uppfyllts och hanteras eventuella underskott i enlighet med balanskravets regler?
- Är årsredovisningens resultat förenligt med de mål fullmäktige beslutat avseende god ekonomisk hushållning?
- Är räkenskaperna i allt väsentligt rättvisande? Med rättvisande avses följsamhet mot lag, rekommendationer och god redovisningssed.

Granskningen av årsredovisningen omfattar:

- förvaltningsberättelse (inkl. drift- och investeringsredovisning)
- resultaträkning
- kassaflödesanalys
- balansräkning
- sammanställd redovisning

Bilagor och specifikationer till årsredovisningens olika delar har granskats.

Vi har även bedömt kommunens ekonomiska ställning och utveckling, efterlevnaden av balanskravet och om resultatet i årsredovisningen är förenligt med de mål för god ekonomisk hushållning som fullmäktige beslutat om. **Granskning av resultatsammanställning för VA-verksamheten och renhållningsverksamheten omfattas inte av denna granskning.**

Vidare har vi också inom ramen för granskningen av årsredovisningen bedömt nämndernas redovisningar av hur de fullgjort sitt uppdrag från fullmäktige. Granskningen baseras på nämndernas rapportering till fullmäktige såsom den presenteras i årsredovisningen

Granskningen har utförts enligt god revisionssed för kommuner och landsting. Det innebär att granskningen planerats och genomförts ur ett väsentlighets- och riskperspektiv för att i rimlig grad kunna bedöma om årsredovisningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild. Med rättvisande bild menas att årsredovisningen inte innehåller fel som påverkar resultat och ställning eller tilläggsupplysningar på ett sätt som kan leda till ett felaktigt beslutsfattande. Granskningen omfattar därför att bedöma ett urval av underlagen för den information som ingår i årsredovisningen. Då vår granskning av den anledningen inte varit fullständig utesluter den inte att andra än här framförda brister kan förekomma. Vårt uppdrag omfattar inte en granskning och prövning om den interna kontrollen som görs inom nämnderna är tillräcklig.

Granskningen har introducerats genom kontakter och samplanering med kommunens ekonomikontor. Granskningen har utförts enligt god revisionssed med utgångspunkt i SKYREV:s utkast "Vägledning för redovisningsrevision i kommuner och landsting". Vägledningen baseras på ISA (International Standards on Auditing). Som framgår av vägledningen kan implementeringen ske successivt varför tillämpliga ISA helt eller delvis har följts beroende på om vägledningen har beaktats i årets revisionsplan. Granskningen har skett genom intervjuer, dokumentgranskning, granskning av räkenskapsmaterial och i förekommande fall registeranalys.

Vår granskning och våra synpunkter baseras på det utkast till årsredovisning som presenterades den 26 mars 2018. Kommunstyrelsen fastställer årsredovisningen den 5 april 2018 och fullmäktige behandlar årsredovisningen den 23 april 2018. Rapportens innehåll har sakgranskats av redovisningsekonom.

2.3. Revisionskriterier

Kommunstyrelsen är ansvarig för upprättandet av årsredovisningen som enligt 8 kap 18 § KL ska godkännas av kommunfullmäktige.

Granskningen av årsredovisningen innebär en bedömning av om rapporten följer:

- Kommunallagen
- Kommunal redovisningslag
- Rekommendationer från rådet för kommunal redovisning
- Fullmäktiges beslut om god ekonomisk hushållning

3. Granskningsresultat

3.1. Verksamhetens utfall, finansiering och ekonomiska ställning

3.1.1. Förvaltningsberättelse

3.1.1.1. Översikt över utvecklingen av verksamheten

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att förvaltningsberättelsens översikt och upplysningar i all väsentlighet överensstämmer med kraven i KRL.

Förvaltningsberättelsen skulle vinna på att inkludera en övergripande analys av nämndernas verksamhet och resultat per nämnd eller verksamhet. Verksamhetsberättelserna från nämnderna kan då tas bort ur årsredovisningen och istället följa med som en bilaga. Fullmäktige beslutar sedan om årsredovisningen, men inte om nämndernas verksamhetsberättelser då nämnderna redan beslutat om dessa.

Analys och rättvisande bedömning av ekonomi och ställning

Analysen av årets resultat och den ekonomiska ställningen ger en rättvisande bild. Förvaltningsberättelsen beskriver också kort hur ekonomin utvecklats de närmaste åren.

I samband med delårsbokslutet prognostiserades ett överskott om 55,2 mkr som i bokslutet redovisas till 65 mkr innan reduktion av realisationsvinst. I bokslutet redovisade nämnderna sammantaget ett positivt överskott om 23,5 mnkr.

Vad gäller investeringarna så visar de på en större avvikelse. Utfallet visade på en investeringsvolym om 89 mkr vilket är en avvikelse om 37,7 mnkr mot den årsprognos som lämnades i delåret. Avvikelse mot budget uppgår till 227 mnkr (72 %).

Utvärdering av ekonomisk ställning

Enligt kommunallagens 4 kap skall förvaltningsberättelsen innehålla en utvärdering av kommunens ekonomiska ställning. I förvaltningsberättelsen återfinns en utvärdering av den ekonomiska ställningen för åren 2014-2017.

Kommunen har åren 2015-2017 haft goda ekonomiska överskott och soliditeten har stärkts från 53 % år 2016 till 57 % år 2017.

Händelser av väsentlig betydelse

I förvaltningsberättelsen redovisas i väsentliga händelser som inträffat under och delvis efter räkenskapsåret.

Förväntad utveckling

Under rubriken "Framtiden" i förvaltningsberättelsen redovisas den förväntade utvecklingen inom Sala kommun och de utmaningar som finns. Detta finns även för respektive nämnd i deras verksamhetsberättelser.

Väsentliga personalförhållanden

Den obligatoriska redovisningen av sjukfrånvaro redovisas enligt KRL 4:1 a, d.v.s. frånvaron specificeras på lång- och korttidsfrånvaro, män och kvinnor samt åldersindelad. I övrigt lämnar den personalekonomiska redovisningen ett flertal uppgifter om personalen i form av diagram och verbal information. Sjukfrånvaron har mellan åren 2012-2016 ökat, från 2016 till 2017 har sjukfrånvaron minskat från 7,9 % till 7,7 %.

Gemensam förvaltningsberättelse

Förvaltningsberättelsen omfattar en beskrivning av den samlade kommunala verksamhetens organisation och särskilda upplysningar om ekonomi och verksamhet i koncernföretagen i enlighet med RKR 8.2.

Pensionsredovisning

I förvaltningsberättelsen redovisas upplysningar om pensionsmedel och pensionsförpliktelser i enlighet med RKR 7.1 som en del av uppföljningen av fullmäktiges föreskrifter om förvaltningen av pensionsmedel.

Upplysningar har även lämnats i årsredovisningen om särskild avtalspension och visstidspensioner i enlighet med RKR 2.1. Upplysningar lämnas dels i redovisningsprinciperna och dels i not 19.

Andra förhållanden som har betydelse för styrning och uppföljning av verksamheten

Detta område avser information och analys rörande prestationer, kvalitet och mål. Kommentarer kring måluppfyllelse vad gäller god ekonomisk hushållning kommenteras separat i avsnitt 3.1.3. I avsnittet "Nämndernas verksamhetsberättelse" avslutas varje nämnds avsnitt med verksamhetsstatistik för åren 2015, 2016 och 2017. För kommunen som helhet redovisas finansiella nyckeltal och personalstatistik. I förvaltningsberättelsen finns en beskrivning av kommunens styrmodell.

3.1.1.2. Investeringsredovisning**Bedömning och iakttagelser**

Vi bedömer att investeringsredovisningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild av årets investeringar.

Investeringarna redovisas per nämnd och lämnar upplysningar om nettoutfall och jämförelse mot budget. Vidare redovisas i en tabell i förvaltningsberättelsen större investeringsprojekt som pågår över flera år där totala nettoinvesteringen under åren 2015-2017 kan utläsas.

I nämndernas verksamhetsberättelse kommenteras investeringarna. Samhällsbyggnadskontoret svarar för den största andelen av investeringarna. För de större investeringarna redovisas budget, utfall och budgetavvikelse. Dessa kommenteras även i löptext.

Utfall mot budget visar på en avvikelse på 227 mnkr (69 mnkr för 2016), varav merparten avser ej genomförda investeringar hänförliga till Samhällsbyggnadskontoret. Avvikelsen mot budget är större än 2016, men liksom tidigare år påpekar vi vikten av en mer preciserad investeringsbudgetering utifrån vad som är realistiskt att utföra under kommande år. Nuvarande förhållanden kan medföra att felaktiga långfristiga lån tas för att möta utbetalningar som inte blir av då investeringar skjuts på framtiden eller försenas.

3.1.1.3. Driftredovisning

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att driftredovisningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild av hur utfallet förhåller sig till fullmäktiges budget.

Nämndernas budgetavvikelse samt prognosavvikelse för prognos upprättad i augusti 2017 redovisas i tabellen nedan.

Driftsredovisning per nämnd mkr	Utfall	Budget	Budget avvikelse
Kommunstyrelsen	204	211	-7
Kultur- och fritidsnämnd	44	44	0
Skolnämnd	483	495	-13
Vård- och omsorgsnämnd	507	511	-3
Överförmyndare	3	3	0
Revision	0	0	0
Summa:	1 241	1 264	-23

I nämndernas verksamhetsberättelser återfinns ett avsnitt "Ekonomi" där kommentarer kring driftsresultatet återfinns. Fr.o.m. 2015 används en ny blankettmall för nämnderna, i vilken resultat både utifrån resultaträkning och verksamhetsområdesnivå redovisas.

Skolnämnden redovisar ett överskott jämfört med budget om 12,6 mnkr. Stor del av avvikelserna härrör till de statsbidrag som erhållits i form av flyktingstöd samt åter sökta medel för merkostnader runt mottagandet.

Kommunstyrelsen redovisar ett överskott jämfört med budget om 7 mnkr. Överskottet är huvudsakligen hänförligt till effektiviseringar inom kollektivtrafikförvaltningen samt större intäkter för kostverksamheten.

Under 2016 ändrade kommunen redovisningen avseende VA-verksamheten på så sätt att de ackumulerade överskotten i VA-verksamheten redovisas som skuld till abonnenterna. Ambitionen är att skulden ska återbetalas till abonnenterna genom framtida taxor. Under 2017 har skulden inte minskat till följd av kommunens kostnader för VA-verksamheten inte har uppnått budgeterade nivåer.

3.1.2. Balanskrav

Bedömning och iakttagelser

Vi instämmer kommunens bedömning av att balanskravet har uppfyllts. Från det redovisade resultatet om 65 mnkr har realisationsvinster om 18,2 mnkr dragits av och balanskravsresultatet uppgår således till 46,8 mnkr.

Avstämning av årets resultat enligt balanskravets bestämmelser har skett enligt 4 kap KRL.

3.1.3. God ekonomisk hushållning

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att de finansiella målen för 2017 delvis är uppfyllda.

Vi bedömer att verksamhetsmålen för 2017 är delvis uppfyllda. Av de nio verksamhetsmålen uppnås tre under 2017, tre mål uppnås delvis, tre mål uppnås ej.

Årsredovisningen är upprättad utifrån kommunens styrmodell och utgår från perspektiven:

- Hållbart samhälle
- Medborgare
- Medarbetare
- Ekonomi

Målen är kommungemensamma och gäller dels för kommunen som helhet, dels för samtliga nämnder. För varje mål sätts indikatorer som mäter måluppfyllelsen.

I förvaltningsberättelsen ges en analys av måluppfyllelsen för samtliga perspektiv för kommunen som helhet. Dessutom redovisas varje nämnds måluppfyllelse kortfattat. En indikatorsammanställning där utfall för varje indikator under åren 2015, 2016 och 2017 följs upp finns som bilaga till årsredovisningen.

3.1.4. Finansiella mål

I årsredovisningen görs en avstämning mot kommunens finansiella mål som fastställts i samband med budget för 2017.

Finansiellt mål	Resultat 2017	Måluppfyllelse, kommunstyrelsens bedömning
Årets resultat uppgår till minst 2 % av skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning	Årets resultat motsvarar 5 % av skatter och generella statsbidrag.	Målet uppfylls.
Ökningen av skatteintäkter, statsbidrag, utjämning är större än nettokostnadsökningen.	Nettokostnadsökningen uppgår till 3,9 % och ökningen av skatteintäkter, statsbidrag och utjämning till 4,6 %.	Målet uppfylls.
Nämnderna bedriver verksamheten inom beslutade anslag.	Överskottet under 2017 uppgår till 23,5 mkr.	Målet uppfylls.
Styrelse/nämnder ska se över möjligheterna till ökad intäktsfinansiering av sin verksamhet.	Externa intäkter i förhållande till externa kostnader uppgår 2017 till 29 %.	Målet är inte uppfyllt

Vi delar kommunens bedömning att de finansiella målen delvis har uppfyllts.

3.1.4.1. Mål för verksamheten

Kommunfullmäktige har fastställt målen i budgetdokument, måltextern för samtliga perspektiv återfinns i 'Budget 2017 Plan 2018-2019'. De fyra perspektiven är kommungemensamma och gäller dels för kommunen, dels för samtliga nämnder. I förvaltningsberättelsens avsnitt "Målavstämning – God ekonomisk hushållning" redovisas för kommunen som helhet varje mål, grad av måluppfyllelse samt kommentarer kring varje perspektiv. I bilagan "Indikatorsammanställning" finns mer information om värdet på de indikatorer som används för att värdera måluppfyllelsen. Med bilagan blir redovisningen mycket bra, här finns nyckeltal m.m. och det är enkelt att se vad som ligger bakom bedömningen av måluppfyllelsen. Vidare redovisas även nämndernas bidrag till måluppfyllelsen i avsnittet.

I tabellen nedan visas kommunens totala måluppfyllelse.

Perspektiv	Antal mål	Målet är uppfyllt	Målet är delvis uppfyllt	Målet är inte uppfyllt
Hållbart samhälle	3	0	2	1
Medborgare	3	1	1	1
Medarbetare	3	2	0	1

Vad gäller de mål som inte anses uppfyllda redovisas det i årsredovisningen några förslag på åtgärder som kommer att vidtas för att kommunen ska arbeta vidare för uppnå målen.

3.1.5. *Nämndernas redovisning av sitt uppdrag*

Av KL 3:15 framgår att nämnderna ska redovisa till fullmäktige hur de fullgjort sina uppdrag och fullmäktige beslutar om omfattningen av redovisningen och formerna för den.

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att nämndernas redovisningar innehåller redovisning av utfallet av årets verksamhet i förhållande till fastställda mål och riktlinjer samt de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Nämndernas redogörelse följer i stort samma rubriksättning; Sammanfattning året som gått, organisation, viktiga händelser året som gått, ekonomi, målavstämning, framtiden samt verksamhetsfakta.

3.2. *Rättvisande räkenskaper*

3.2.1. *Resultaträkning*

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att resultaträkningen uppfyller KRL:s krav och i övrigt är upprättad i enlighet med god redovisningssed.

Vi bedömer att resultaträkningen ger en i allt väsentligt rättvisande bild av årets resultat.

Nedan redovisas resultaträkningens utfall jämfört med föregående år, budget 2017 och prognos upprättad i augusti 2017.

Resultaträkning <i>mkr</i>	Utfall 2017	Utfall 2016	Budget	Prognos
Verksamhetens intäkter	409	400	260	312
Jämförelsestörnade intäkter	0	0	0	0
Verksamhetens kostnader	-1 590	-1 535	-1 484	-1 494
Avskrivningar	-51	-51	-59	-56
Verksamhetens nettokostnader	-1 232	-1 186	-1 283	-1 238
Skatteintäkter	975	933	970	971
Generella statsbidrag och utjämning	320	305	328	320
Finansiella intäkter	6	6	4	5
Finansiella kostnader	-4	-5	-7	-4
Resultat före extraord poster	65	52	12	54
Extraordinära poster				
Årets resultat	65	52	12	54

11Årets resultat uppgick till 65 mnkr. Resultatet är 53 mnkr högre jämfört med budget. I verksamheternas nettokostnader redovisas ett sammantaget överskott för nämnderna om 23,5 mnkr. Tilläggsanslag om 15,1 mnkr har delats ut under året.

Intäkterna från skatteintäkter, bidrag och utjämning är 2,5 mnkr lägre jämfört med budget och finansnetto 5 mnkr bättre.

De största avvikelserna inom nämnderna återfinns på Skolnämnden och Kommunstyrelsen med ett överskott om 13 respektive 7 mnkr.

3.2.2. Balansräkning

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att balansräkningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild av tillgångar, avsättning, skulder och eget kapital.

Balansräkningen är uppställd enligt KRL och omfattar tillräckliga noter.

Bilagor och specifikationer finns i tillräcklig omfattning.

Avsättningar för pensioner redovisas i enlighet med bestämmelserna i KRL vilket medför att pensionsförmåner intjänade före år 1998 redovisas som en ansvarsförbindelse.

Kommunens exploateringsredovisning redovisas vid sidan av investeringsredovisningen. Som omsättningstillgång redovisas de tillgångar som är färdiga för avyttring (värderade till anskaffningsvärdet). Under året har överskottet från försäljning av tomtmark uppgått till 1,1 mnkr.

Vår bedömning är att tillgångarna, avsättningarna och skulderna existerar, är fullständigt redovisade, rätt periodiserade och har värderats enligt principerna i KRL.

3.2.3. Kassaflödesanalys

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att kassaflödesanalysen i allt väsentligt redovisar kommunens finansiering och investeringar. Noter finns över avsättningar, ej rörelsekapitalpåverkande poster samt kassaflöde från investeringar.

Överensstämmelse finns med motsvarande uppgifter i övriga delar av årsredovisningen.

3.2.5. *Tilläggsupplysningar*

Bedömning och iakttagelser

Vi bedömer att årsredovisningens tilläggsupplysningar uppfyller KRL:s krav och i övrigt lämnas i enlighet med god redovisningssed, innebärande att:

- Tillämpade redovisningsprinciper beskriver varje särskild redovisningsprincip och eventuella förändringar av dessa som årsredovisningens intressenter måste känna till för att rätt förstå årsredovisningens innehåll.
- Viktiga uppgifter och poster i förvaltningsberättelse, resultat- och balansräkning samt kassaflödesrapport specificeras och preciseras i notupplysningar som krävs i KRL respektive RKR:s rekommendationer samt god redovisningssed i övrigt.

2018-04-06

Anders Rabb

*Anders Rabb
Projektledare*

Rebecka Hansson

*Rebecka Hansson
Uppdragsledare*

Lekmannarevisorernas granskningsrapport enligt 10 kap 13§ aktiebolagslagen

Till årsstämman i

Sala-Heby Energi AB

Org nr 556601-2901

Vi har granskat verksamheten i Sala-Heby Energi AB för räkenskapsåret 2017.

Styrelse och VD svarar för att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande bolagsordning, eventuella ägardirektiv och beslut samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten. Lekmannarevisorernas ansvar är att granska verksamhet och kontroll och pröva om verksamheten bedrivits i enlighet med fullmäktiges uppdrag.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen, kommunallagen samt god revisionssed i kommunal verksamhet. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge rimlig grund för bedömning och prövning. Samplanering har skett med bolagets auktoriserade revisor och en särskild granskningsredogörelse har upprättats.

Vi anser att de revisionsbevis vi inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden nedan.

Vi bedömer att bolagets verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Vi bedömer därtill att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Sala den 21 mars 2018

Glenn Andersson

Av fullmäktige i Sala och Heby kommun utsedda lekmannarevisorer

Leif Nilsson

Sala-Heby Energi AB med dotterbolag

Lekmannarevisionen 2017- rapportering

Lekmannarevisionens granskningssammanfattning för 2017 presenteras i det följande.

Uppdragets omfattning

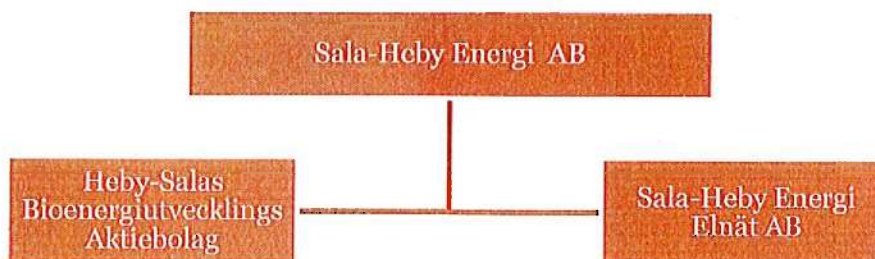
Lekmannarevisorns arbete regleras i Aktiebolagslagens tionde kapitel. Enligt 3 § ska lekmannarevisorn granska om bolagets verksamhet bedrivs på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bolagets interna kontroll är tillräcklig. Granskningen ska vara så ingående och omfattande som god sed vid detta slag av granskning kräver.

Lekmannarevisorn ska följa de anvisningar som meddelas av årsstämman såvida de inte strider mot lag, bolagsordningen eller god sed.

Lekmannarevisorn ska efter varje räkenskapsår lämna en granskningsrapport till årsstämman. Granskningsrapporten ska lämnas till bolagets styrelse senast tre veckor före årsstämman.

Årets granskning

Lekmannarevisorerna har tillsammans med koncernbolagens revisor träffat företagsledningen under hösten 2017 och fått information om aktuell verksamhet och bolagens resultat och ställning. Aktuella händelser och frågeställningar för bolagen har delgivits revisorerna.

Moderbolaget Sala-Heby Energi AB ägs till 87,5% av Sala kommun och till 12,5% av Heby kommun. Dotterbolagen i koncernen ägs till 100 % av Sala-Heby Energi AB.

Informationen från ledningen, från styrelseprotokoll samt från tidigare års revisioner har legat till grund för inriktningen på årets granskning. Vi har inte fått några särskilda granskningsanvisningar av årsstämman. Nedan redovisas genomförda granskningsinsatser för 2017.

1 Granskning av bolagens ändamål

1.1 Bolagsordning

Vi anser att bolagens verksamheter följer sina respektive bolagsordningars syften och ändamål, samt att verksamheterna ryms inom dess ramar och knyter an till det kommunala ändamålet.

1.2 Ägardirektiv

Det senaste ägardirektivet kommunicerades till bolagskoncernen från ägarkommunerna och antogs av bolagsstämman i april 2015. I korthet fastställer ägardirektivet att bolagskoncernens uppdrag är att säkerställa en god utveckling av energi-, miljö- och klimatfrågor i hållbarhetsandans tecken samt att koncernen, i sin kommunala roll, ska vara konkurrenskraftig på kort- och långsikt samt vara en tydlig och ledande aktör inom energiförsörjningen inom ägarkommunerna. Vidare ska verksamheten ske på

ett strukturerat sätt, gärna genom extern certifiering. Vi noterar att bolaget liksom tidigare har följande certifieringar: ISO 9001, ISO 14001 samt OHSAS 18001.

Ägardirektivet anger även att bolagskoncernen ska eftersträva en mycket hög leveranssäkerhet och att den skall följas upp och redovisas externt årligen i en hållbarhetsredovisning.

Verksamheten i bolagskoncernen är inte så pass stor att företagsledningen behöver upprätta en formell hållbarhetsredovisning som de externa revisorerna behöver revidera.

Vår bedömning är att verksamheterna i bolagskoncernen Sala-Heby Energi överensstämmer med ägardirektivet. Koncernens arbete med energieffektiviseringar i dotterbolaget HESAB, engagemanget och drivkraften bakom etableringen av solenergianläggningarna i Sala och Heby samt planerna för etablering av en HVO-mack i Sala är några exempel på koncernens arbete för en långsiktig hållbar miljömässig energiproduktion och användning i ägarkommunerna.

En hållbarhetsredovisning inspirerad av Global Reporting Initiative (GRI) har upprättats och finns att tillgå på moderbolagets hemsida (avser år 2016). Hållbarhetsredovisningen är upprättat av bolaget själv och är inte granskad av en extern part (vilket heller inte är något krav enligt ägardirektivet). I hållbarhetsredovisningen finns bl a ett avsnitt som behandlar driftsäkerheten i främst elnät men det konstateras även att avbrottsfrekvensen inom fjärrvärmens är minimal.

1.3 Ekonomiska mål

I ägardirektivet som antogs av bolagsstämman i april 2015, fastställdes ett antal ekonomiska mål.

Ägardirektivet fastslår:

- att Sala-Heby Energi AB betalar tillbaka hela återstoden av reverslånet till ägarna;
- att bolagskoncernen har ett avkastningsmål före bokslutsdispositioner och skatt på 3 % av total omsättningen som ett genomsnitt för åren 2015 – 2018;
- att utdelningsmålet är genomsnittlig statslåneränta plus 1 procentenhet på aktiekapitalet;
- att finansiering sker i enlighet med konsortieavtalet och med en borgensavgift på 0,5 % och
- att soliditeten ska för Sala-Heby Energi AB öka med 1,5 % per år (utgångspunkt 2013 när soliditeten var 12,7 %) samt att dotterbolagens soliditet ska vara oförändrad (utgångspunkt 2013 när Sala-Heby Energi Elnät ABs soliditet var 59,8% och HESABs soliditet var 69,5%).

Vi noterar att Sala-Heby Energi AB under 2015 löste reverslånet och istället tog upp extern finansiering hos KommunInvest med kommunal borgen på vilken en borgensavgift på 0,5 % betalats till ägarna.

Koncernens avkastning (resultat före bokslutsdispositioner och skatt i förhållande till nettoomsättning) uppgår 2017 till 4,7% (2016: 5,2%) och synes därmed vara i linje med ägardirektivets krav.

Den genomsnittliga statslåneräntan 2017 uppgick till 0,51 %. Sala-Heby Energi ABs föreslagna utdelning uppgår till 126 tkr vilket motsvarar 2,3 % av aktiekapitalet och överstiger därmed ägardirektivets utdelningsmål.

Sala-Heby Energi ABs soliditet beräknat som justerat eget kapital i förhållande till balansomslutningen har ökat från 24,5 % till 27,2 % (från 2014 till 2015 ökade den från 16,1 % till 21,1 %) och uppfyller därmed ägardirektivets krav.

Sala-Heby Energi Elnät ABs soliditet uppgår till 57,8 % (2016: 57,8 %, 2015: 57,3 %) och HESABs soliditet till 55,2 % (2016: 59,6 %, 2015: 68,6 %) och synes därmed inte uppfylla ägardirektivets krav på en oförändrad soliditet.

2 Granskning av intern kontroll samt ekonomiskt resultat, effektivitet och kvalitet

Granskning av bolagens interna kontroll innefattar bland annat en kontroll av att det finns ett rimligt mått av kontroller i system och rutiner som skulle upptäcka om redovisningen innehöll väsentliga fel. Exempel på sådana kontroller är rutiner för löpande avstämningar, löpande uppföljning av resultat mot budget och föregående år, en relevant och fungerande attestfunktion, uppföljning av att samtliga förbrukningsavgifter debiteras, etc.

Baserat på tidigare års granskningar samt årets uppföljning så är vårt intryck att styrelsen och företagsledningen arbetar aktivt med att följa upp verksamheternas resultat och ställning. Detta sker för respektive verksamhetsgren och presenteras vid styrelsemöten löpande under året.

Företagsledningen är aktiv i sin övervakning och uppföljning av kontroller.

Den samlade bedömningen är att bolagen har väl fungerande rutiner för de mest väsentliga flödena som redovisning av intäkter, inköp och lönehantering.

Likt tidigare år har vi som en del av vår granskning följt upp bolagens resultat, effektivitet och kvalitet genom revision av bokslut och räkenskapsmaterial. Koncernledningen budgeterar resultatet för samtliga verksamhetsgrenar och uppföljning sker löpande och större avvikelser analyseras.

2.1 Attestinstruktion

Kontroll av attester mot verifikationer har tidigare år inte visat på några brister och det har i årets granskning inte framkommit något som tyder på att attestinstruktionen inte har följts.

Vi anser att bolagen har tillfredställande rutiner beträffande attestrutinerna och att attestinstruktionen följs baserat på vårt granskningsurval.

3 Styrelsens uppgifter och arbetsordning

Det är inte längre något krav enligt Aktiebolagslagen att upprätta arbetsordning för styrelsen och VD-instruktion. Vi bedömer dock att dessa dokument är viktiga för bolagets styrning och har därför följt upp att dessa finns upprättade. Vi har i årets granskning inhämtat dokumenten och sett att de blivit antagna på styrelsemöte.

4 Skatter och avgifter

Redovisning och betalning av skatter och avgifter har skett med rätt belopp och i rätt tid.

5 Granskning av bokföring och bokföringsmaterial

Årets granskning har påvisat en fortsatt god ordning vad gäller bolagens löpande bokföring. Granskade verifikationer var av tillfredsställande kvalitet, leverantörsfakturer hade attesteras och väsentliga konton avstämda.

Övrig granskning

6.1 Likviditet

Likt tidigare år har koncernen använt det goda kassaflödet från den löpande verksamheten till att amortera av sina långfristiga skulder samt investerat i verksamheterna. Under 2017 har utnyttjandet av checkräkningskrediten minskat med 7,8 mkr och behållningen i kassan har ökat med 3,3 mkr i koncernen.

6.2 Årsrapporter för elnät och fjärrvärme

Elnäts- och fjärrvärmerapporter för 2016 har upprättats under våren 2017. Dessa har granskats av PwC och lämnats in i tid.

Sammanfattning

De sammanfattande synpunkterna för 2017 är att vi inte har någon anledning till anmärkning mot huruvida bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt, tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen är tillräcklig. Vi har inte heller någon synpunkt på bolagets agerande i förhållande till det kommunala ändamålet med verksamheten.

Vi avlämnar därför en granskningsrapport utan anmärkningar.

Sala den 21 mars 2018

Glenn Andersson
Lekmannarevisor utsedd av Sala kommun

Leif Nilsson
Lekmannarevisor utsedd av Heby kommun

Med biträde av:

Ellinor Wallin
PwC

SALA KOMMUN Kommunstyrelsens förvaltning	
Ink. 2018 -04- 17	
Diar.nr 2018/670	Aktbilaga 5

Lekmannarevisorernas granskningsrapport enligt 10 kap 13§ aktiebolagslagen

Till årsstämman i

Sala-Heby Energi Elnät AB

Org nr 556181-3675

Vi har granskat verksamheten i Sala-Heby Energi Elnät AB för räkenskapsåret 2017.

Styrelse och VD svarar för att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande bolagsordning, eventuella ägardirektiv och beslut samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten. Lekmannarevisorernas ansvar är att granska verksamhet och kontroll och pröva om verksamheten bedrivits i enlighet med fullmäktiges uppdrag.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen, kommunallagen samt god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge rimlig grund för bedömning och prövning. Samplanering har skett med bolagets auktoriserade revisor och en särskild granskningsredogörelse har upprättats.

Vi anser att de revisionsbevis vi inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden nedan.

Vi bedömer att bolagets verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Vi bedömer därtill att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Sala den 21 mars 2018

Glenn Andersson

Av fullmäktige i Sala och Heby kommun utsedda lekmannarevisorer

Leif Nilsson

SALA KOMMUN Kommunstyrelsens förvaltning	
Ink. 2018 -04- 1.7	
Diarie nr 2018/677	Aktbilaga 6

Lekmannarevisorernas granskningsrapport enligt 10 kap 13§ aktiebolagslagen

Till årsstämman i

Heby-Sala Bioenergiutvecklings AB

Org nr 556403-3156

Vi har granskat verksamheten i Heby-Sala Bioenergiutvecklings AB för räkenskapsåret 2017.

Styrelse och VD svarar för att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande bolagsordning, eventuella ägardirektiv och beslut samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten. Lekmannarevisorernas ansvar är att granska verksamhet och kontroll och pröva om verksamheten bedrivits i enlighet med fullmäktiges uppdrag.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen, kommunallagen samt god revisionsordning i kommunal verksamhet. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge rimlig grund för bedömning och prövning. Samplanering har skett med bolagets auktoriserade revisor och en särskild granskningsredogörelse har upprättats.

Vi anser att de revisionsbevis vi inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden nedan.

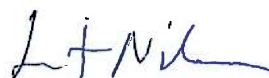
Vi bedömer att bolagets verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Vi bedömer därtill att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Sala den 21 mars 2018

Glenn Andersson

Av fullmäktige i Sala och Heby kommun utsedda lekmannarevisorer

Leif Nilsson

SALA KOMMUN Kommunstyrelsens förvaltning	
Ink. 2018 -04- 17	
Diariefnr 2018/670	Aktbilaga 7

Lekmannarevisorernas granskningsrapport enligt 10 kap 13§ aktiebolagslagen

GRANSKNINGSRAPPORT

Till årsstämman i

Sala Silvergruva Aktiebolag

Org nr 556333-0207

Jag har granskat Sala Silvergruva Aktiebolags verksamhet för år 2017.

Styrelse och VD svarar för att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande bolagsordning, eventuella ägardirektiv och beslut samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten. Lekmannarevisorernas ansvar är att granska verksamhet och kontroll och pröva om verksamheten bedrivits i enlighet med fullmäktiges uppdrag.

Granskningen har utförts enligt aktiebolagslagen, kommunallagen samt god revisionssed i kommunal verksamhet. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge rimlig grund för bedömning och prövning. Samplanering har skett med bolagets auktoriserade revisor och en särskild granskningsredogörelse har upprättats.

Jag anser att de revisionsbevis vi inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden nedan.

Jag bedömer att bolagets verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Jag bedömer därtill att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Bolaget redovisar en förlust om 1 853 tkr för 2017. Per 2017-12-31 har bolaget ett eget kapital på 5 390 tkr. Om det egna kapitalet understiger 750 tkr är mer än 50 % av aktiekapitalet förbrukat och situation för kontrollbalansräkning uppstår.

Styrelsen måste vara mycket uppmärksam för bolagets ekonomiska situation framgent. Kostnaderna måste reduceras alternativt så måste intäkterna ökas för att bolaget inte fortsatt skall vara beroende av kapitaltillskott från ägarna.

Sala den 10 april 2018

Glenn Andersson

Av kommunfullmäktige i Sala kommun utsedd lekmannarevisor

Lekmannarevision 2017

Sala Silvergruva AB

SALA SILVERGRUVA AB	1
GRANSKNINGSREDOGÖRELSE – SALA SILVERGRUVA AB	3
1. UPPDRAGETS OMFATTNING	3
2. SAMVERKAN	3
3. PLANERING	3
4. UPPFÖLJNING OCH GRANSKNINGSINRIKTNING - GRANSKNING AV ÄNDAMÅL	4
5.1 BOLAGSORDNINGEN	4
5.2 KOMMUNALLAGEN.....	5
5.3 ÄGARDIREKTIV OCH FÖRETAGSPOLICY	5
5.4 STRATEGISK PLAN	6
5. GRANSKNING AV VERKSAMHETENS EKONOMISKA RESULTAT, EFFEKTIVITET OCH KVALITET	6
5.1 EKONOMISKT RESULTAT	6
5.2 NYCKELTAL/JÄMFÖRELSETAL	7
5.3 BUDGET OCH FLERÅRSPROGNOS	7
6. GRANSKNING AV INTERN KONTROLL.....	8
6.1 ORGANISATION OCH BOKFÖRING	8
6.2 SYSTEM FÖR INTERNKONTROLL.....	9
6.3 ATTESTINSTRUKTION/DELEGATIONSORDNING.....	9
6.4 STYRELSENS UPPGIFTER OCH ARBETSORDNING	9
6.5 SKATTER OCH AVGIFTER	9
6.6 INVESTERINGAR OCH MATERIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR.....	10
6.7 LÖNER	10
6.8 INTÄKTER OCH KUNDFORDRINGAR	10
6.9 REPRESENTATION OCH SPONSRING	10
6.10 FÖRSÅKRINGAR	11
7. SAMMANFATTNING.....	11

Granskningsredogörelse – Sala Silvergruva AB

Lekmannarevisorns granskning av Sala Silvergruva AB (org nr 556333-0207) för verksamhetsåret 2017 presenteras i det följande.

1. Uppdragets omfattning

Lekmannarevisorns arbete regleras i Aktiebolagslagens 10 kapitel.

Lekmannarevisorn skall granska om bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bolagets interna kontroll är tillräcklig. Granskningen skall vara så ingående och omfattande som god sed vid detta slag av granskning kräver.

Lekmannarevisorn skall följa de anvisningar som meddelas av bolagsstämman, såvida de inte strider mot lag, bolagsordning eller god sed.

Lekmannarevisorn skall efter varje räkenskapsår lämna en granskningsrapport till bolagsstämman. Granskningsrapporten skall lämnas till bolagets styrelse senast tre veckor före bolagsstämman.

I mitt uppdrag har jag samarbetat med PwC. Nedan redogörs för det arbete som bedrivits för att kunna komma fram till våra ställningstaganden i granskningsrapporten.

2. Samverkan

Lekmannarevisorn samt den valde auktoriserade revisorn har samverkat i revisionen för att utnyttja de samlade resurserna för att åstadkomma en kvalitativ och effektiv revision.

Genom att göra en gemensam planering, granskning samt rapportering så har de samlade revisionsresurserna använts effektivt, vilket givit samordningsvinster för revisionen totalt.

3. Planering

Under året har företagsledning, revisor och lekmannarevisor sammanträffat, för att diskutera bland annat revisorernas planering och genomförda granskning, bolagens utveckling samt arbetsformerna för lekmannarevisorn. Lekmannarevisorns planering har dokumenterats i ett planerings-PM.

Granskningen kommer att inriktas på att bolaget följer fastställda principer och regler, såväl interna som externa, och huruvida bolaget har förutsättningar och ramverk som knyter an till det kommunala ändamålet med verksamheten. Granskningen omfattar även uppföljning av om bolaget uppdaterat/kompleterat med dokument/rutiner enligt tidigare års granskningar.

Vi har inte fått några särskilda granskningsanvisningar av årsstämman.

Granskningsområden har valts utifrån bedömd väsentlighet och risk. Nedan redovisas årets granskning. Övriga granskningsområden som medtagits i planeringen och som inte är redovisade i denna redogörelse är granskade utan anmärkning. Våra granskningserfarenheter från genomförda revisioner tidigare år finns dokumenterade i tidigare års rapporter.

Mt -

4. Uppföljning och granskningsinriktning - Granskning av ändamål

5.1 Bolagsordningen

Är bolagsordningens beskrivning av föremålet för bolagets verksamhet, angivet till sin art, samt beskrivningen av ändamålet med verksamheten så utformat att det inte råder tveksamheter angående vilken verksamhet som bolaget skall bedriva? Är bolagsordningen anpassad till kommunallagens krav?

Sala Silvergruva ABs bolagsordning (senast ändrad 2016-06-13) beskriver följande:

§ 3 Verksamhetsföremål

Föremålet för bolagets verksamhet är att bedriva gruvturism och därmed sammanhängande turismverksamhet inom Sala kommun samt ansvara för kultur- och naturmiljövård för hela området. Vidare ska bolaget äga, förvalta och utveckla byggnader, grönområden, gruva över och under jord.

§ 4 Ändamålet med bolagets verksamhet

Ändamålet för bolagets verksamhet är att med faktagående av den kommunala lokaliseringsprincipen vårda och utveckla Sala Silvergruva som ett levande kulturarv samt ett nationellt och internationellt besöksmål.

Likvideras bolaget skall dess behållna tillgångar tillfalla Sala kommun.

Enligt kommunallagen ska en kommun som lägger en verksamhet i aktiebolag och där kommunen äger samtliga aktier tillse att fullmäktige tar fram ett kommunalt ändamål med verksamheten och skriver in det i bolagsordningen. Därtill ska fullmäktige tillse att det i bolagsordningen anges att fullmäktige har rätt att ta ställning i frågor av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.

Det framgår vidare i kommunallagen att om en kommun bedriver verksamheten tillsammans med någon annan så ska dessa regler tillämpas "...i en omfattning som är rimlig med hänsyn till andelsförhållandena, verksamhetens art och omständigheterna i övrigt.". Vid senaste bolagsstämman hade Sala Kommun mer än 97 % av rösterna.

Vår bedömning är att bolaget uppfyller bolagsordningen och att bolagsordningen är förenlig med kommunallagen.

Utifrån vår granskning genom läsning av protokoll, löpande granskning samt bokslutsgranskning har vi inte påträffat något som tyder på att bolaget inte följer bolagsordningen.

Md

5.2 Kommunallagen

Inryms den verksamhet som överlämnats till bolaget inom ramen för den kommunala kompetensen och övriga regler (självkostnads-, likställighets-, lokaliseringsprincipen) enligt kommunallagen.

Som framgår ovan bedömer vi att bolagets verksamhet ryms inom de kommunalrättsliga principerna och därmed är förenlig med kommunallagen.

Det har heller inte framkommit något vid läsning av styrelseprotokoll eller vid bokslutsgranskningen som påvisar motsatsen.

Enligt kommunallagen skall kommunal verksamhet, även om den bedrivs i bolag, följa de kommunalrättsliga principerna. Självkostnadsprincipen är en av dessa.

Eftersom bolaget bedriver verksamhet på en konkurrensutsatt marknad så måste detta ske affärsmässigt. Detta innebär en konflikt mellan kommunallagen och konkurrenslagstiftning. Denna konflikt mellan lagstiftningarna kan få konsekvenser för bolagets framtida verksamhet.

5.3 Ägardirektiv och företagspolicy

Inryms ändamålsbeskrivning i bolagsordningens motsvarande beskrivning. Är ägardirektiven fastställda på bolagsstämma? Är dessa beskrivningar utformade på ett sådant sätt att de är entydiga och utgör ett hjälpmedel för styrelsen vid styrning av verksamheten?

Bolaget har inte erhållit några nya ägardirektiv under 2017.

Den strategiska plan, innehållande mål och visioner för kommunala bolag, som erhöles vid årsstämman 2011 innehåller följande.

VISION FÖR KOMMUNALA NÄMNDER, BOLAG OCH STYRELSE I SALA KOMMUN

En långsiktigt ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling ska vara utgångspunkt för allt arbete i Sala kommun. Invånarna i Sala kommun ska må bra, ha framtidstro och känna att man bor i en säker och trygg kommun. Man skall känna att man har inflytande och är delaktig i samhället och dess utveckling. I Sala kommun ska den sociala ekonomin i samarbete mellan den privata, offentliga och ideella sektorn stimuleras eftersom den bidrar till mångfald i samhället och för människor närmare varandra - det sociala kapitalet ökar. Därmed skapas bättre förutsättningar för en god samhällsutveckling. Sala kommun ska präglas av livskraft i hela kommunen.

Mt.

Vår uppfattning är att bolagets verksamhet inte strider mot kommunens visioner. Sala Silvergruva AB ger kommunen marknadsföring och drar turister till kommunen genom en välbevarad genuin miljö - tillgänglig för alla.

Det finns heller inget i bolagsordningen som strider mot kommunens vision.

Visionen ger inga preciserade direktiv till bolaget.

Ändamålet att göra vinst finns med i visionen som anger att utgångspunkten skall vara ett långsiktigt ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling.

Med anledning av den blandade verksamheten samt det spridda ägandet så vore det bra med ett förtydligande av uppdraget i ett ägardirektiv.

5.4 Strategisk plan

Styrelsen har i maj 2017 tagit fram en uppdaterad strategisk inriktning för Sala Silvergruva AB. Den beskriver bolagets kärnverksamhet, strategi för kompletteringsverksamheter, intressenter, målgrupper och affärsområden. Strategin fastslår att kärnverksamheten är visning av gruvan ovan och under jord. Till detta skall kompletterande verksamhet säkerställa att Sala Silvergruva är ett attraktivt område för kommunens invånare och både nationella och internationella turister. De kompletterande verksamheterna skall även alltid stärka kärnverksamheten.

Den strategiska planen anger 7 st affärsområden:

- Visningen
- Vårdshuset
- Bed and breakfast
- Konferens/event
- Trädgård
- Handel och hantverk
- Försäljning
- Centralt

5. Granskning av verksamhetens ekonomiska resultat, effektivitet och kvalitet

5.1 Ekonomiskt resultat

Bolagets egna kapital uppgår vid bokslutet till 5 390 tkr (765 tkr). Bolaget har de senaste åren vidtagit åtgärder för att stärka det egna kapitalet. Under 2016 sänktes aktiekapitalet till 1 500 tkr. Under 2017 har bolaget gått över till K3 och efter en extern värdering av fastigheterna värderat upp fastigheterna med totalt 6 479 tkr, vilket också innefattar att en uppskrivningsfond på samma belopp lagts till det bundna egna kapitalet.

MA.

Bedömningen är dock liksom föregående år att det är av stor vikt att likviditetsbudgetering och resultatuppföljning även fortsättningsvis sker med regelbundenhet, så att bolaget inte hamnar i betalningssvårigheter eller kapitalbrist framgent.

5.2 Nyckeltal/jämförelsetal

Tillämpas uppföljning av strategiskt viktig information för verksamheten genom nyckeltal såväl över tiden som jämförelse med andra företag.

Då bolagets verksamhet är så specifik finns det inga allmänna nyckeltal som bolaget kan använda sig av vid den ekonomiska uppföljningen.

Bolaget arbetar fortsatt utifrån en egenhändigt upprättad Excel mall där analyser av nyckeltal görs. De mätbara nyckeltalen bolaget använder sig av är exempelvis, antal nedstigningar, antal gästnätter, restaurangens bruttovinst samt antal gäster på höghöjdsbanan. Då mallen hanteras manuellt är det viktigt att informationen som läggs in är korrekt för att den ska kunna användas till sitt ändamål.

Som framgår av styrelseprotokoll har bolagets ledning löpande bra rapporter samt ekonomiska underlag att ta beslut utifrån.

5.3 Budget och flerårsprognos

Finns rutiner för upprättande av budget och prognoser med uppföljningar? Är säkerheten i budget och prognoser tillfredsställande?

Bolaget använder sig av resultatbudget med inbyggd prognos. Prognosen sträcker sig flera år fram i tiden.

Fastställd årsbudget uppdateras med de faktiska resultaten per månad. Budgeten presenteras för och fastställs av styrelsen.

Detta bedöms vara ett bra arbetsinstrument när bolagets ekonomiska situation är mycket ansträngd. Detta är även ett bra instrument för att tidigt kunna se när bolaget kan vara i behov av att upprätta en kontrollbalansräkning. Prognoser och beräkningar finns för att vara förberedda på när kontrollbalansräkningssituation inträffar.

Se även punkt 5.1 ovan.

Bolaget arbetar även löpande med likviditetsprognoser. VD upprättar likviditetsprognos kontinuerligt. Likviditetsprognosen ger ledningen en möjlighet att i tid upptäcka eventuell likviditetsbrist och kan utifrån detta framställa en handlingsplan.

Vår bedömning är att bolagets hantering och arbete med budget och prognosarbete är tillfredsställande. Dock kan det konstateras att bolagets rörelse, sett på de fem senaste åren, inte klarar budgeten.

MA.

Räkenskapsår	Budget	Utfall	Skillnad	
2013	0	-870 689	-870 689	
2014	-93 000	2 038 477	2 131 477	Extra tillskott från kommunen om 3,4 mkr.
2015	16 994	-2 021 749	-2 038 743	Extra tillskott från kommunen om 2,3 mkr.
2016	1 500	-1 541 869	-1 543 369	Totalt bidrag från kommunen på 3,5 mkr.
2017	-894 500	-1 852 909	-958 409	Totalt bidrag från kommunen på 3,8 mkr, varav 300 tkr är ett investeringsbidrag.
			-3 279 733	

Rensar man tabellen ovan för de extra tillskotten som kommunen skjutit till med så finns en samlad budgetavvikelse för åren 2013-2017 om - 16 mkr.

6. Granskning av intern kontroll

6.1 Organisation och bokföring

Finns av styrelsen fastställd beskrivning av organisationen (organisationsplan/organisationsschema) med övergripande beskrivning av ansvar och befogenheter? Är budget och redovisning uppbyggd så att uppföljning sker på olika ansvarsnivåer?

Är företaget organiserat så att ett rimligt mått av ansvar har förts ut i organisationen?

Ansvarsfördelningen inom bolaget är begränsad i och med bolagets storlek. En ekonomiassistent arbetar 50 %. VD arbetar fortsatt med ekonomi ca 50 %.

Vi har tidigare noterat eftersläpningar i avstämningar beträffande bland annat bolagets dagskassor. Den nya ansvarsfördelningen förväntas resultera i att avstämningar görs löpande. Det är dock fortsatt viktigt att styrelsen tillser att det finns tillräckliga resurser för att hantera bolagets ekonomiska administration.

Manuella utbetalningar från bank kan idag göras av en person. Vi rekommenderar att även manuella utbetalningar sker två i förening.

Ma.

6.2 System för internkontroll

Finns ändamålsenligt system för intern kontroll?

Vi anser att bolaget har ändamålsenligt system för internkontroll med tanke på bolagets storlek och att ekonomifunktionen består av två personer. Det finns inbyggda kontroller genom attester och godkännande av utbetalningar samt rapportering och uppföljning till styrelsen. Den interna kontrollen som bolaget har är god utifrån dessa förutsättningar.

I och med att bolagets organisation är liten och internkontrollen därmed begränsad kan vi i revisionen inte förlita oss enbart på bolagets interna kontroll. Vi har därför valt att göra utökad substansgranskning av bolagets räkenskaper.

6.3 Attestinstruktion/delegationsordning

Finns ändamålsenlig attestinstruktion/delegationsordning?

Vi har stickprovsvis granskat attest av verifikationer. Bolaget använder ett scanningssystem för leverantörsfakturer där attesterna sker digitalt.

Bedömningen är att attestinstruktionen har efterlevts under året.

6.4 Styrelsens uppgifter och arbetsordning

Är av styrelsen beslutad arbetsordning, VD-instruktion och rapportinstruktion ändamålsenliga och anpassade till företagets behov och förutsättningar.

Styrelsens arbetsordning och VD-instruktion har fastställts av styrelsen på styrelsemöte den 16 augusti 2017.

Vi kan i granskningen inte finna något som tyder på att arbetsordning och VD-instruktion inte följts.

6.5 Skatter och avgifter

Granskning av bolagets rutiner avseende redovisning och betalning av arbetsgivaravgifter, personalens källskatt, mervärdesskatt samt F-skatt.

Under året har vi granskat bolagets rutiner avseende redovisning och betalning av arbetsgivaravgifter, personalens källskatt, mervärdesskatt samt F-skatt.

Vår granskning har ej föranlett några kommentarer och vi bedömer att bolagets rutiner och redovisning för skatter och avgifter fungerar tillfredsställande.

MA.

6.6 Investeringar och materiella anläggningstillgångar

Granskning för att kontrollera och säkerställa att bolagets rutiner och hantering kring investeringar i materiella anläggningstillgångar sker med en tillfredsställande kontroll, riktighet och att endast aktiverbara kostnader balanseras.

Vid övergång till K3 så har anläggningsregister och avskrivningstider gått igenom i samband med att fastigheterna har delats in i komponenter.

Bolaget använder sig av anläggningsregister vilket har granskats vid bokslutstillfället. Bolagets rutiner avseende investeringar och materiella anläggningstillgångar bedöms vara tillräckliga.

6.7 Löner

Granskning för att kontrollera och säkerställa att bolagets rutiner och hantering kring löneredovisningen sker med en tillfredsställande kontroll och riktighet.

Ingen väsentlig förändring har skett av rutinen.

Vår bedömning är att bolaget hanterar redovisningen av löner på ett tillfredsställande sätt.

6.8 Intäkter och kundfordringar

Granskning för att kontrollera och säkerställa att bolagets rutiner och hantering kring intäktsredovisningen och kundfordringarna sker med en tillfredsställande kontroll och riktighet.

Bolagets rutiner för kassahantering har följts med avseende på förändringar mot föregående år. Bolaget är undantaget från kassaregister enligt beslut från Skatteverket som gäller till och med 2022. Bolaget har ett kassasystem, som är sammankopplat med redovisningsprogrammet där redovisad försäljning automatiskt överförs till bokföringen. Däremot finns en manuell hantering mellan bokningsprogrammet och redovisningsprogrammet vilket ökar risken för felhantering.

Två personer är inblandade i flera arbetsmoment, vilket främjar den interna kontrollen.

Avstämning av dagskassor sker en gång i veckan och följer den ny avstämningsrutin som tagits fram.

6.9 Representation och sponsring

Granskning av bolagets interna kontroll och redovisning avseende representation och sponsring.

Bolagets representationskostnad för året uppgår till ca 1 tkr (1 tkr). Kostnaden bedöms inte vara betydande i förhållande till bolagets storlek.

Mt.

6.10 Försäkringar

I vår granskning ingår att bedöma om bolagets försäkringsskydd är tillfredsställande.

Bolaget har löpande kontakt med sin försäkringsmäklare och det har inte framkommit något som tyder på att bolagets försäkringsskydd är undermåligt. En av byggnaderna är försäkrad till fullvärde.

7. Sammanfattning

Sammanfattningsvis har vi inte någon anledning till anmärkning mot huruvida bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt sätt.

Vi bedömer att den interna kontrollen, i allt väsentligt, är tillräcklig, utifrån bolagets storlek och resurser. Vi har inte någon synpunkt på bolagets agerande i förhållande till det kommunala ändamålet med verksamheten.

Vi har, liksom tidigare år, i rapporten redovisat bolagets ekonomiska obalans och vikten av att företagsledningens åtgärder för att öka intäkterna och minska kostnaderna är kraftfulla och effektiva. Vi bedömer annars att risken för att bolaget skall få betalningssvårigheter och återigen hamna i en kontrollbalanssituation som överhängande. Bolaget måste reducera kostnaderna alternativt öka intäkterna för att inte vara beroende av kapitaltillskott från ägarna.

Vi lämnar en granskningsrapport utan anmärkan men med nedanstående upplysning.

Bolaget redovisar en förlust om 1 853 tkr för år 2017. Per 2017-12-31 har bolaget ett eget kapital på 5 390 tkr. Om det egna kapitalet understiger 750 tkr är mer än 50 % av aktiekapitalet förbrukat och situation för kontrollbalansräkning uppstår.

Styrelsen måste vara mycket uppmärksam för bolagets ekonomiska situation framgent. Kostnaderna måste reduceras alternativt så måste intäkterna ökas för att bolaget inte fortsatt skall vara beroende av kapitaltillskott från ägarna.

Sala 10/4 2018

Glenn Andersson

Av kommunfullmäktige i Sala utsedd lekmannarevisor

Biträde:

Matilda Ahlm

Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB

SALA KOMMUN Kommunstyrelsens förvaltning	
Ink. 2018 -04- 17	
Diarienum	Aktbilaga
2018/670	8

Lekmannarevisorernas granskningsrapport enligt 10 kap 13§ aktieföretagslagen

Till årsstämman i

Salabostäder Aktieföretag

Org nr 556352-0500

Jag har granskat verksamheten i Salabostäder Aktieföretag för räkenskapsåret 2017.

Styrelse och VD svarar för att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande bolagsordning, ägardirektiv och beslut samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksamheten. Lekmannarevisorns ansvar är att granska verksamhet och kontroll och pröva om verksamheten bedrivits i enlighet med fullmäktiges uppdrag.

Granskningen har utförts enligt aktieföretagslagen, kommunallagen samt god revisionsred i kommunal verksamhet. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge rimlig grund för bedömning och prövning. Samplanering har skett med bolagets auktoriserade revisor och en särskild granskningsredogörelse har upprättats.

Jag anser att de revisionsbevis jag inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för mina uttalanden nedan.

Jag bedömer att bolagets verksamhet har skötts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt. Jag bedömer därtill att bolagets interna kontroll har varit tillräcklig.

Jag bedömer att bolagets utveckling är i linje med målen i ägardirektivet och att bolaget i allt väsentligt följer gemensamma styrdokument samt att det inte förekommer optimeringar i bolagets verksamhet som är till nackdel för kommunkoncernen i dess helhet.

Sala den 28 mars 2018

Elisabeth Nilsson
Lekmannarevisor

Lekmannarevision 2017

Salabostäder Aktiebolag

SALABOSTÄDER AKTIEBOLAG.....	1
GRANSKNINGSREDOGÖRELSE – SALABOSTÄDER AKTIEBOLAG	3
1. UPPDRAGETS OMFATTNING	3
2. SAMVERKAN.....	3
3. PLANERING	3
4. UPPFÖLJNING OCH GRANSKNINGSINRIKTNING - GRANSKNING AV ÄNDAMÅL.....	4
4.1 BOLAGSORDNINGEN.....	4
4.2 KOMMUNALLAGEN.....	5
4.3 ÄGARDIREKTIV OCH FÖRETAGSPOLICY	5
4.4 AFFÄRSPLAN	6
5. GRANSKNING AV VERKSAMHETENS EKONOMISKA RESULTAT, EFFEKTIVITET OCH KVALITET.....	7
5.1 EKONOMISKT RESULTAT.....	7
5.2 NYCKELTAL/JÄMFÖRELSETAL	7
5.3 BUDGET OCH FLERÅRSPROGNOS.....	7
6. GRANSKNING AV INTERN KONTROLL.....	8
6.1 ORGANISATION OCH BOKFÖRING.....	8
6.2 SYSTEM FÖR INTERNKONTROLL.....	8
6.3 ATTESTINSTRUKTION/DELEGATIONSORDNING.....	9
6.4 STYRELSENS UPPGIFTER OCH ARBETSORDNING	9
6.5 SKATTIER OCH AVGIFTER	9
6.6 INVESTERINGAR OCH MATERIELLA ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR.....	9
6.7 LÖNER	10
6.8 INTÄKTER OCH KUNDFORDRINGAR	10
6.9 INKÖP OCH LEVERANTÖRSFAKTUROR.....	10
6.10 FINANSHANTERING/FINANSPOLICY	11
6.11 REPRESENTATION OCH SPONSORING	11
6.12 IT - SÄKERHET.....	12
6.13 FÖRSÄKRINGAR	12
6.14 SLUTGILTIG BEDÖMNING	12
7. OFFENTLIGHETSPRINCIPEN, OFFENTLIG UPPHANDLING M M.....	13
7.1 TRYCKFRIHETSFÖRORDNINGEN OCH SEKRETESSLAGEN.....	13
7.2 OFFENTLIG UPPHANDLING	13
7.3 SÄRSKILT UPPDRAG AV ÄGARNA.	14
8. SAMMANFATTNING.....	15

Granskningsredogörelse – Salabostäder Aktiebolag

Lekmannarevisorns granskning av Salabostäder Aktiebolag (org nr 556352-0500) för verksamhetsåret 2017 presenteras i det följande.

1. Uppdragets omfattning

Lekmannarevisorns arbete regleras i Aktiebolagslagens 10 kapitel.

Lekmannarevisorn skall granska om bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bolagets interna kontroll är tillräcklig. Granskningen skall vara så ingående och omfattande som god sed vid detta slag av granskning kräver.

Lekmannarevisorn skall följa de anvisningar som meddelas av bolagsstämman, såvida de inte strider mot lag, bolagsordning eller god sed.

Lekmannarevisorn skall efter varje räkenskapsår lämna en granskningsrapport till bolagsstämman. Granskningsrapporten skall lämnas till bolagets styrelse senast tre veckor före bolagsstämman.

I mitt uppdrag har jag samarbetat med PwC. Nedan redogörs för det arbete som bedrivits för att kunna komma fram till våra ställningstaganden i granskningsrapporten.

2. Samverkan

Lekmannarevisorn samt den valde auktoriserade revisorn har samverkat i revisionen för att utnyttja de samlade resurserna för att åstadkomma en kvalitativ och effektiv revision.

Genom att göra en gemensam planering, granskning samt rapportering så har de samlade revisionsresurserna använts effektivt, vilket givit samordningsvinster för revisionen totalt.

3. Planering

Under året har företagsledning, revisor och lekmannarevisor sammanträffat, för att diskutera bland annat revisorernas planering och genomförda granskning, bolagets utveckling samt arbetsformerna för lekmannarevisorn. Lekmannarevisorns planering har dokumenterats i ett planerings-PM.

Lekmannarevisorn har i ägardirektivet fått ett särskilt uppdrag att granska om bolaget följer gemensamma styrdokument och om bolaget genomfört optimeringar i bolagets verksamhet som varit till nackdel för kommunen som helhet. Lekmannarevisorn ska i sin granskningsrapport uttala sig om utfallet av denna granskning samt uttala sig om bolagets utveckling i förhållande till uppställda mål.

Den prioritering av granskningen vi gjort har utmynnat i att vår insats under 2017 i huvudsak har inriktats på att konstatera huruvida bolaget har förutsättningar och ramverk som knyter an till det kommunala ändamålet med verksamheten. Granskningsområden har valts utifrån bedömd väsentlighet och risk.

4. Uppföljning och granskningsinriktning - Granskning av ändamål

4.1 Bolagsordningen

Är bolagsordningens beskrivning av föremålet för bolagets verksamhet, angivet till sin art, samt beskrivningen av ändamålet med verksamheten så utformat att det inte råder tveksamheter angående vilken verksamhet som bolaget skall bedriva? Är bolagsordningen anpassad till kommunallagens krav?

Salabostäders bolagsordning (senast ändrad 2011-05-30) beskriver följande:

§ 3. Föremål för bolagets verksamhet

Bolaget, som är ett allmännyttigt bostadsföretag, har till föremål för sin verksamhet att inom Sala kommun köpa, sälja, äga, bebygga, utveckla, hyra ut och förvalta fastigheter eller tomträtter med bostäder, affärslägenheter och därtill hörande kollektiva anordningar.

§ 4. Ändamålet med bolagets verksamhet

Bolaget ska i allmännyttigt syfte och med iakttagande av kommunallagens lokaliseringsprincip främja bostadsförsörjningen i Sala kommun och erbjuda hyresgästerna möjlighet till boendeinflytande och inflytande i bolaget. Verksamheten ska bedrivas enligt affärsmässiga principer.

Föremålet är väl formulerat och ändamålet är beskrivet så att det inte råder några tveksamheter om vilken verksamhet som bolaget skall bedriva. Bolagsordningen bedöms vara anpassad till kommunallagens krav samt till Lagen om allmännyttiga kommunägda bostadsaktiebolag.

Utifrån vår granskning genom läsning av protokoll, löpande granskning samt bokslutsgranskning har vi inte påträffat något som tyder på att bolaget inte följer bolagsordningen.

4.2 Kommunallagen

Inryms den verksamhet som överlämnats till bolaget inom ramen för den kommunala kompetensen och övriga regler (självkostnads-, likställighets-, lokaliseringsprincipen) enligt kommunallagen.

Vår bedömning är att kommunallagen följs vad det gäller likställighets- och lokaliseringsprincipen och att verksamheten bedrivs affärsmässigt, i enlighet med lag om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag.

Enligt bolagsordningen skall bolaget bereda kommunfullmäktige i Sala kommun möjlighet ta ställning innan sådana beslut i verksamheten som är av principiell betydelse eller annars av större vikt fattas.

Vi har i vår granskning ej funnit några avvikelser avseende det ovan beskrivna.

4.3 Ägardirektiv och företagspolicy

Inryms ändamålsbeskrivning i bolagsordningens motsvarande beskrivning. Är ägardirektiven fastställda på bolagsstämma? Är dessa beskrivningar utformade på ett sådant sätt att de är entydiga och utgör ett hjälpmedel för styrelsen vid styrning av verksamheten?

Kommunfullmäktige har den 27 maj 2013 beslutat om ägardirektiv för bolaget. Direktivet fastställdes på bolagets årsstämma den 10 juni 2013. Ägardirektivet gällde fram till och med 2016 och efter det har inte något nytt antagits i Kommunfullmäktige. Fram tills att ett nytt ägardirektiv kommer följer Salabostäder Aktiebolag det gamla. I ägardirektivet anges dels att bolaget, i den mån det går att förena kommunens vilja med föremålet som anges i bolagsordningen,

- skall utgå från att rätten till bostad är en grundläggande välfärdsfråga. Salabostäder AB är kommunens verktyg för att uppnå detta välfärds mål.
- skall verkställa bostadspolitiska beslut till exempel vad gäller att trygga den framtida bostadsförsörjningen, verka för integration samt ökad valfrihet och inflytande i boendet.
- som målsättning skall ha att på bostadsmarknaden i kommunen erbjuda bostäder av varierande standard, med god kvalitet och servicenivå.
- skall delta i gemensamma projekt som är beslutade av kommunfullmäktige och nationella projekt som kommunstyrelsen sökt och fått beviljat.

Direktivet anger också att bolagets lägsta vakansnivå ska vara på en sådan nivå att rörlighet på marknaden medges, därtill ska hyresgästerna ha ett reellt bostadsinflytande. Bolaget förväntas även ta ett socialt ansvar.

Bolaget förväntas aktivt driva klimat- och miljöfrågor i sin verksamhet samt att målsätta denna del av verksamheten och slutligen avrapportera sin måluppfyllelse i årsredovisningen.

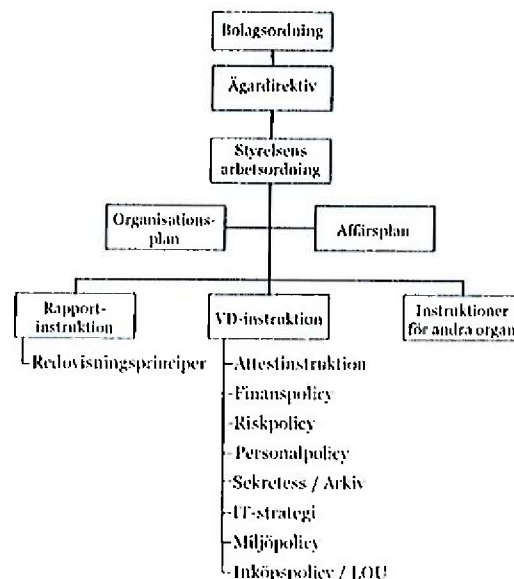
Beträffande de ekonomiska målen så anger ägarna att bolagets soliditet ska uppgå till minst 10 % år 2020 och att bolagets avkastning ska uppgå till 5 %. Avkastningen mätt

som bruttovinsten justerad till normalt underhåll i förhållande till bokfört värde på fastigheterna.

- Utfallet för 2017 visar på en soliditet om 15,0% (12,2).
- Bolaget hanterar sitt miljöåtagande i ett separat kapitel. Där framgår att bolaget under året påbörjat utbytet av fjärrvärmenätet samt byte av undercentraler.
- Antalet vakanta lägenheter varierar under året med redovisas i årsredovisningen till 4 st.

Se även kapitel 6.

4.4 Affärsplan

Salabostäders bolagsordning beskriver företagets föremål och ändamål.

Bolaget, som är ett allmännyttigt bostadsföretag, har till föremål för sin verksamhet att inom Sala kommun köpa, sälja, äga, bebygga, utveckla, hyra ut och förvalta fastigheter eller tomträtter med bostäder, affärlägenheter och därtill hörande kollektiva anordningar.

Ändamålet med bolagets verksamhet är att bolaget ska i allmännyttigt syfte och med iakttagande av kommunallagens lokaliseringsprincip främja bostadsförsörjningen i Sala kommun och erbjuda hyresgästerna möjlighet till boendeinflytande och inflytande i bolaget. Verksamheten ska bedrivas enligt affärsmässiga principer.

Till detta har ägarna numer även fastställt ägardirektiv på bolaget. I vilket det dels anges ägarnas viljeinriktning med bolaget men även en del konkreta mål.

Det är styrelsen som gör ett förslag på affärsidén och affärsplan.

På styrelsemötet 2015-11-19 har styrelsen fastslagit en affärsplan som ska gälla från och med 2016.

5. Granskning av verksamhetens ekonomiska resultat, effektivitet och kvalitet

5.1 Ekonomiskt resultat

Årets resultat efter finansiella poster uppgår till 17 087 tkr (21 121 tkr). Bolagets budget och prognosarbete har i likhet med föregående år fungerat väl. Vi rekommenderar att bolaget fortsätter med utvecklingen av rutiner för löpande uppföljning och avstämning samt fortsätter med att upprätta prognoser för att löpande kunna följa bolagets resultat och ställning.

5.2 Nyckeltal/jämförelsetal

Tillämpas uppföljning av strategiskt viktig information för verksamheten genom nyckeltal såväl över tiden som jämförelse med andra företag.

Bolaget jämför sig löpande med nyckeltal från SABO. Detta sker genom att bolaget erhåller en rapport där bolagets egna nyckeltal kan jämföras mot andra bolag. Dessa nyckeltal följs upp och analyseras.

Bolaget har sedan år 2010 arbetat aktivt med att värdera sitt fastighetsbestånd utifrån fastigheternas kassaflöde. Värderingen visar den enskilda fastighetens kassaflöde samt hela fastighetsbeståndets kassaflöde. Även värderingen 2017 visar att det inte finns ett nedskrivningsbehov för det samlade fastighetsinnehavet.

5.3 Budget och flerårsprognos

Finns rutiner för upprättande av budget och prognoser med uppföljningar? Är säkerheten i budget och prognoser tillfredsställande?

Bolaget gör budget årsvis. Olika personer är inblandade i budgetarbetet, tekniskt chef gör budget för reparationer, underhåll, taxebundna kostnader mm, förvaltningschef budgeterar, lägenhetsunderhåll samt förvaltningskostnader, löneansvarig budgeterar lönekostnader och ekonomichef budgeterar resterande poster.

Budget för 2018 har i likhet med tidigare år lagts fram på decembermötet. Bolaget följer löpande upp budget mot utfall. Genomgång sker löpande på styrelsemötena.

Periodiseringar sker främst vid årsskiftet. Periodiseringar beaktas även vid rapporter som behandlas vid varje styrelsemöte.

Substansgranskning av resultaträkningen samt granskning av bolagets budgetuppföljning har skett. Bolaget bedöms ha goda rutiner för upprättande av budget och uppföljningar. Avvikelserna mot budget har kontrollerats och bedöms vara rimliga.

6. Granskning av intern kontroll

6.1 Organisation och bokföring

**Finns av styrelsen fastställd beskrivning av organisationen (organisationsplan/organisationsschema) med övergripande beskrivning av ansvar och befogenheter? Är budget och redovisning uppbyggd så att uppföljning sker på olika ansvarsnivåer?
Är företaget organiserat så att ett rimligt mått av ansvar har förts ut i organisationen?**

Granskning har inriktats på att kartlägga om företagsledningen har tillfredsställande kontroll av bolagets organisation och rutiner för att säkerställa:

- att bolaget har en riktig och fullständig redovisning
- att bolagets resurser disponeras enligt företagsledningens intentioner.

Under året har vi genomfört en fördjupade granskning av den interna kontrollen avseende bland annat, skatter och avgifter, investeringar, intäkter, inköp, finanshantering och bolagets representation.

Syftet med årets granskning har varit att, kontrollera och verifiera att de övervakande kontroller som identifierats är i drift och anses tillfredsställande.

6.2 System för internkontroll

Finns ändamålsenligt system för intern kontroll?

De risker som bolaget anses vara utsatta för behandlas dock löpande på styrelsemötena.

Ett reglemente för den interna kontrollen är framtaget och fastställt under 2012.

Reglementet omfattar syfte, organisation, uppföljning samt tillämpning av intern kontroll. Vidare beskrivs hur en intern kontrollplan kan se ut och vilka processer som berör. Slutligen visas ett exempel på riskbedömning och rapportering av en process samt åtgärder vid misstänkta oegentligheter.

Bolaget har sedan tidigare dokumenterat flöden och rutinbeskrivningar för att bolagets rutiner skall kunna följas av en ersättare. I flödesbeskrivningarna ingår även de kontroller som sker av bolaget. Vi har under året granskat, utan anmärkning, bolagets kontroller i utvalda väsentliga flöden. Ny flödesprocess finns framtagen avseende redovisningen till följd av nytt redovisningssystem.

Bolaget gör uppföljningar att den interna kontrollen fungerar i olika områden (attester, felanmälan, nycklar, representation och skadehantering). Stickprov samt slutsatser dokumenteras som bilagor till styrelseprotokoll. Utfallet av den granskningen är att bolaget i allt väsentligt har goda rutiner och kontroller.

På styrelsemötet 2017-11-23 beslutades om internkontrollplan för 2018.

Vi anser att bolaget har god intern kontroll samt överlag bra rapportering till styrelsen. Vi tycker att det är bra att bolaget fortsätter arbetet med bedömning av de olika processerna avseende den interna kontrollen.

6.3 Attestinstruktion/delegationsordning

Finns ändamålsenlig attestinstruktion/delegationsordning?

Styrelsen fastställde en ny delegationsordning, attestinstruktion och attestlista på mötet 2017-11-23.

Kontroll av attester har gjorts på leverantörsfakturor under året. Vi har inget att anmärka utifrån denna granskning.

Granskningen medförde inga iakttagelser.

6.4 Styrelsens uppgifter och arbetsordning

Är av styrelsen beslutad arbetsordning, VD-instruktion och rapportinstruktion ändamålsenliga och avpassade till företagets behov och förutsättningar.

Styrelsens arbetsordning och VD-instruktion är till synes ändamålsenliga och fastställda på styrelsemöte. På mötet 2016-11-24 fastställdes dokumenten för 2017 och på mötet 2017-11-23 fastställdes motsvarande dokument för 2018.

6.5 Skatter och avgifter

Granskning av bolagets rutiner avseende redovisning och betalning av arbetsgivaravgifter, personalens källskatt, mervärdesskatt samt F-skatt.

Under året har vi granskat bolagets rutiner avseende redovisning och betalning av arbetsgivaravgifter, personalens källskatt, mervärdesskatt samt F-skatt.

Vår granskning har ej föranlett några kommentarer och vi bedömer att bolagets rutiner och redovisning för skatter och avgifter fungerar tillfredsställande.

6.6 Investeringar och materiella anläggningstillgångar

Granskning för att kontrollera och säkerställa att bolagets rutiner och hantering kring investeringar i materiella anläggningstillgångar sker med en tillfredsställande kontroll, riktighet och att endast aktiverbara kostnader balanseras.

Under året har en uppföljande internkontrollgranskning skett för att kontrollera och säkerställa att bolagets rutiner och hantering kring investeringar fortsatt sker med en tillfredsställande kontroll, riktighet och att endast aktiverbara kostnader balanseras samt att inte resultaträkningen belastas med kostnader som enligt god redovisningssed borde aktiveras.

Överlag bedöms hanteringen tillförlitlig, med goda uppföljningsrutiner vilket gör att eventuella differenser mellan budget och utfall identifieras. Det har inte i vår revision framkommit något som tyder på att väsentliga brister finns.

6.7 Löner

Granskning för att kontrollera och säkerställa att bolagets rutiner och hantering kring löneredovisningen sker med en tillfredsställande kontroll och riktighet.

Under året har en uppföljande internkontrollgranskning skett för att kontrollera och säkerställa att bolagets rutiner och hantering kring löner fortsatt sker med en tillfredsställande kontroll och riktighet. Vi har granskat bolagets rutin för lön samt bolagets kontroller. Bolagets kontroller har testats genom stickprov. Rutiner och kontrollmoment är oförändrade jämfört med föregående år. Granskade attestrutiner föranleder inga anmärkningar.

Rutinen som helhet fungerar enligt vår bedömning tillfredsställande.

6.8 Intäkter och kundfordringar

Granskning för att kontrollera och säkerställa att bolagets rutiner och hantering kring intäktsredovisningen och kundfordringarna sker med en tillfredsställande kontroll och riktighet.

Under året har en uppföljande internkontrollgranskning skett för att kontrollera och säkerställa att bolagets rutiner och hantering kring intäktsredovisningen och kundfordringarna fortsatt sker med en tillfredsställande kontroll och riktighet.

Verifiering har skett av bolagets rutiner och redovisning genom substansgranskning samt analytisk kontroll av intäktsposter. Vår bedömning är att rutinen i allt väsentligt fungerar väl.

Utifrån utförd granskning är vår bedömning att risken för väsentliga fel är begränsad.

6.9 Inköp och leverantörsfakturor

Granskning för att kontrollera och säkerställa att bolagets rutiner och hantering kring inköpsredovisningen och leverantörsskulderna sker med en tillfredsställande kontroll och riktighet för att samtliga skulder skall medtagas och till korrekta värden.

Under året har en uppföljande internkontrollgranskning skett för att kontrollera och säkerställa att bolagets rutiner och hantering kring inköpsredovisningen och leverantörsskulderna fortsatt sker med en tillfredsställande kontroll och riktighet för att samtliga skulder skall medtagas och till korrekta värden.

Rutinen avseende leverantörsfakturor fungerar tillfredsställande och är ändamålsenlig.

6.10 Finanshantering/Finanspolicy

Tillämpar företaget en av styrelsen fastställd finanspolicy som till sin omfattning och detaljeringsgrad är anpassad till företagets behov?

Kontrollera huruvida bolaget följer den av styrelsen fastslagna finanspolicyn och om policyn är ändamålsenlig.

Bolaget har ett säkringsdokument som reglerar hur bolaget får arbeta med sin finanshantering.

I detta dokument framgår:

- Räntehantering skall syfta till att minska riskerna och genomföras med en konservativ grundsyn
- Syftet är inte tradingverksamhet
- Kortsiktiga spekulativa inslag skall inte förekomma.
- Säkringsinstrumentens volym skall inte överstiga de säkrade posternas volym
- Räntebindningen med hjälp av räteswapar skall eftersträva att uppnå samma effekt som om krediterna var bunda som lån med fast ränta.

Som en bilaga till detta dokument finns en finanspolicy som antogs av styrelsen 2016-02-25.

Enligt policyn ska den revideras minst årligen. Dokumentet innehåller en *Finanspolicy*, ett *Reglemente* och en *Riskinstruktion*.

Enligt riskinstruktionen:

- Enskild långgivare bör ej representera mer än 50 % av den totala lånevolymen, Undantag kan göras för Kommuninvest.
- Minst 3 långgivare bör eftersträvas.
- Ränteswapar är ett tillåtet instrument.

I samband med bokslutet så konstateras att bolaget använder ränteswapar för att hantera sin ränterisk. Bolaget har skulder till 2 långgivare varav Kommuninvest är den största.

Bolagets finansiella position och situation kommuniceras löpande till styrelsen.

6.11 Representation och sponsring

Granskning av bolagets interna kontroll och redovisning avscende representation och sponsring.

Bolagets externa representationskostnad för året uppgår till ca 18 tkr (15). Kostnaden bedöms inte vara betydande i förhållande till bolagets storlek.

I samband med bolagets egna internkontrollarbete har representationen kontrollerats. Den sammanfattande bedömningen är att *"Kontrollen visar att rutinen kring extern och inter representation fungerar tillfredsställande."*

Bolagets VD har ett kort vars inköp faktureras till bolaget. Fakturan attesteras av bolagets styrelseordförande. Därtill innehas ytterligare ett begränsat antal kort av. Deras kortinköp attesteras av VD.

6.12 IT - Säkerhet

I vår granskning ingår att bedöma om bolagets IT – säkerhet är tillfredsställande

IT-policy finns upprättad. Policy är detaljerad och reglerar hur den anställda skall förhålla sig och var den skall vändas sig vid problem.

Bolaget har fortfarande avtal med Sala kommun avseende administration och support av IT-verksamheten vid Salabostäder. I och med detta sköter kommunen backuperna, vilka tas dagligen på redovisningssystemen samt på servern. Servrarna finns i ett brand och vattensäkert rum.

Supportavtal finns med programvarubolagen, för hjälp vid eventuella problem med programmen.

Det krävs ett användarnamn och ett lösenord för att komma in i varje enskild pc, vilket byts var tredje månad. För att komma in i redovisningssystemet, kundreskontran och lönesystemet krävs olika former av behörigheter och lösenord. Detta gäller även bank och plusgiro över Internet. All personal kommer åt dokument som läggs ut på servern.

Det finns två nivåer av behörighet på servern. Upphandlingar och sekretess- samt originaldokument finns under en del av servern som heter ledningsgruppen och den har endast ledningsgruppen tillgång till.

Vi bedömer bolagets IT-säkerhet som fortsatt god.

6.13 Försäkringar

I vår granskning ingår att bedöma om bolagets försäkringsskydd är tillfredsställande.

Det har inte framkommit något som tyder på att bolagens försäkringsskydd är undermåligt. Samtliga lokal- och bostadsfastigheter är försäkrade till fullvärde.

6.14 Slutgiltig bedömning

Vår bedömning är att bolagets interna kontroll är god.

7. Offentlighetsprincipen, offentlig upphandling m m

7.1 Tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen

Finns dokumenthanteringsplaner/arkivstadga el liknande? Hanteras handlingar enligt de grunder som gäller för allmänna handlingars offentlighet i 2 kap. tryckfrihetsförordningen och sker diarieföring i enlighet med 15 kap. sekretesslagen? Finns styrelsebeslut angående delegering till lämplig befattningshavare av utlämnande av allmänna handlingar?

Bolaget följer kommunens styrdokument och sin egen process som senast reviderades 2007. I detta kan utläsas att VD ansvarar för kontakten med media. Skulle ärendet beröra VD så ska kontakten vara med Förvaltningschef eller Ekonomichef. Facklig företrädare får ha kontakt med media efter samråd med sina medlemmar. Det har inte framkommit något som påvisar att rutinen inte följs eller skulle vara eftersatt.

Beträffande inkommande e-mail så diarieförs alla mail som bedöms vara relaterade till verksamheten.

7.2 Offentlig upphandling

Finns en upphandlingspolicy och uppfyller den kraven enligt LOU eller tillförsäkras på annat sätt att LOU följs?

Bolaget har en rutinbeskrivning för upphandling. För att följa LOU anlitar bolaget en konsult. Bolaget använder sig av HBV och HIFAB som sköter hela processen av offentlig upphandling.

Vid årets granskning har det inte framkommit något som avviker från detta.

Under året har ett flertal upphandlingar genomförts. Allt synes hanterat i enlighet med LOU. I samtliga granskade fall hade extern hjälp erhållits för att handha själva processen kring upphandlingen.

På styrelsemöte den 26 februari 2015 beslutade styrelsen att fastslå direktupphandlingsgränsen till 505 tkr.

Vår granskning påvisar inga brister och vår bedömning är att bolaget följer LOU vid upphandlingar.

7.3 Särskilt uppdrag av ägarna.

Lekmannarevisorn har i ägardirektivet som beslutades av kommunfullmäktige den 27 maj 2013 fått ett särskilt uppdrag att granska om bolaget följer gemensamma styrdokument och om bolaget genomfört optimeringar i bolagets verksamhet som varit till nackdel för kommunen som helhet.

Lekmannarevisorn ska i sin granskningsrapport uttala sig om utfallet av denna granskning samt uttala sig om bolagets utveckling i förhållande till uppställda mål.?

Vi har i vår granskning inte funnit något i bolagets verksamhet som varit till fördel för bolaget och samtidigt till väsentlig nackdel till kommunen eller något bolag som kommunen har ett betydande ägande i.

Beträffande bolagets efterlevnad av gemensamma styrdokument så kan det konstateras att det vore fördelaktigt om kommunen kunde konkretisera och tydliggöra vilka utav kommunens strategier och policys som gäller för bolaget samt att kommunen tydliggör på vilket sätt de förväntar sig åiterrapportering avseende bolagets efterlevnad eller avsteg av dessa.

Vår bedömning av bolagets utveckling i förhållande till de mål som finns uppställda i ägardirektivet

Mål	Nuläge	Kommentar
Soliditeten ska uppgå till minst 10% år 2020.	Bolagets soliditet uppgår i bokslutet till 15,0% (12,2)	● Målet är uppfyllt.
Direktavkastningen* ska vara 5%.	Uppgår till 5,17% (5,87). (Resultatet är inte justerat för normalt underhåll.)	● Målet är uppfyllt.
Minska energiförbrukningen med 20% från 2007 till 2016.	Minskning med 15,6% tom år 2014, under 2017 påbörjades utbytet av fjärrvärmenätet samt utbyte av undercentraler.	● Bolaget utvecklas i rätt riktning. Bolagets bedömning är att målet kommer att uppnås.

*) Direktavkastningen definieras i ägardirektivet till (bruttovinsten justerad till normalt underhåll i förhållande till bokfört värde på fastigheterna.)

8. Sammanfattning

De sammanfattande synpunkterna för 2017 är att vi inte har någon anledning till anmärkning mot huruvida bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om den interna kontrollen är tillräcklig. Vi har inte heller någon synpunkt på bolagets agerande i förhållande till det kommunala ändamålet med verksamheten.

Vi avlämnar därför en granskningsrapport utan anmärkningar.

Sala ²⁸13 2018

Elisabeth Nilsson
Av kommunfullmäktige utsedd lekmannarevisor

Biträde:

Johanna Memner
PwC